

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | SPATiA

ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

**ALKUVOIMA – ÄLYKÄS SOPEUTUMINEN
POHJOIS-KARJALAN MAASEUDULLA -HANKE**

Nurmeksen kuntaprofiili

**Simo Rautiainen, Arja Jolkkonen, Arja Kurvinen,
Virpi Lemponen, Antti Tiilikainen**

2023

maaseuturahasto

MAASEUTU 2020

SISÄLTÖ

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	4
2 VÄESTÖN MUUTOKSET	8
2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ	8
2.2 IKÄRAKENNE	10
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS	12
2.4 MUUTTOLIIKE	14
2.5 PÄÄASIALLINEN TOIMINTA	16
2.6 KAUSIASUKKAAT	18
3 TYÖLLISTYMISMAHDOLLISUUDET	20
3.1 TYÖPAIKAT	20
3.2 TYÖVOIMA	29
4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS	35
5 KUNTATALOUS	39
6 STRATEGISET VALINNAT JA UUDISTUMINEN	45

KARTAT

Kartta 1. Nurmeksen sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	4
Kartta 2. Nurmeksen väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	5
Kartta 3. Nurmeksen väestömäärän muutos 1 km * 1 km - ruuduittain vuosina 2000–2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	9
Kartta 4. Nurmeksen työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	22
Kartta 5. Nurmeksen työllisten työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	33
Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskustan palvelualueet (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen). Lähde: Väylävirasto, Digiroad (maantieverkko).	38

KUVIOT

Kuvio 1. Nurmeksen väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	8
Kuvio 2. Nurmeksen väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet	10
Kuvio 3. Nurmeksen väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	11

Kuvio 4. Nurmeksen väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	11
Kuvio 5. Nurmeksen luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet	12
Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Nurmeksessa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet	12
Kuvio 7. 20–44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Nurmeksen väestöstä vuosina 2000– 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	13
Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Nurmeksessa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet, Väestörakenne	13
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Nurmeksessa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	14
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Nurmeksessa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	15
Kuvio 11. Tulomuutto Nurmekseen lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	16
Kuvio 12. Lähtömuutto Nurmeksesta tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	16
Kuvio 13. Nurmeksen väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	17
Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituiseen asutukseen määrään Nurmeksessa vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit	19
Kuvio 15. Nurmeksen alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä työnantajasektorin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	20
Kuvio 16. Nurmeksen alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	21
Kuvio 17. Nurmeksessa asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	29
Kuvio 18. Nurmeksen työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta vuosina 2000– 2020. Lähde: Tilastokeskus, StatFin, Kuntien avainluvut	31
Kuvio 19. Nurmeksessa asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	33
Kuvio 20. Nurmeksen alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	36
Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Nurmeksessa vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne	36
Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Nurmeksen väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne	37
Kuvio 23. Nurmeksen kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	40
Kuvio 24. Nurmeksen kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	41
Kuvio 25. Nurmeksen tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	42
Kuvio 26. Nurmeksen kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	43

Kuvio 27. Nurmeksen kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021.
Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot44

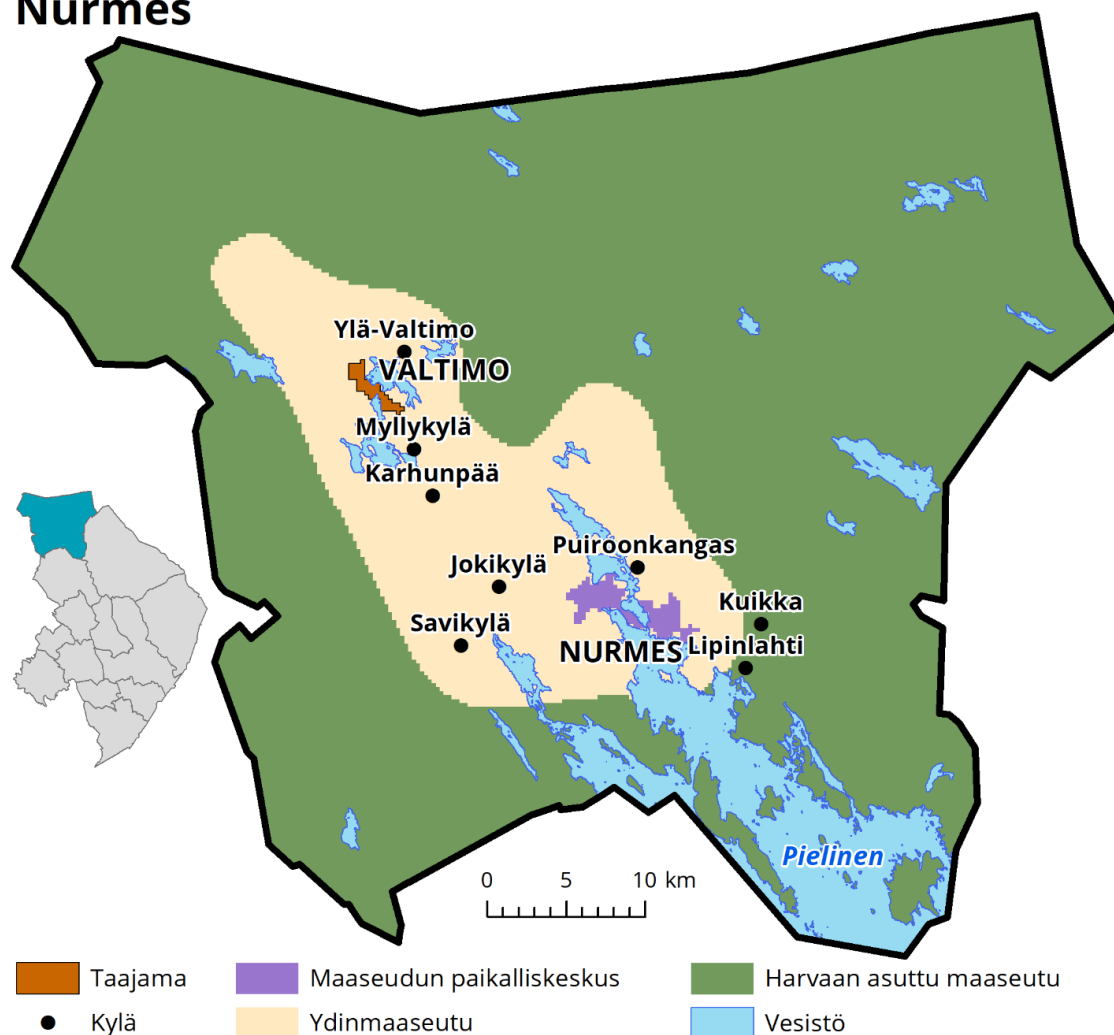
TAULUKOT

Taulukko 1. Nurmeksen väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet	7
Taulukko 2. Nurmeksen 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne	18
Taulukko 3. Nurmeksen työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	22
Taulukko 4. Nurmeksen työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit	23
Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Nurmeksessa toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto . (. = salattu tieto).....	25
Taulukko 6. Nurmeksen yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto	26
Taulukko 7. Nurmeksen työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit	27
Taulukko 8. Nurmeksen alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti . (* prosenttia alueella työssäkäyvistä)	28
Taulukko 9. Nurmeksen työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	29
Taulukko 10. Nurmeksen työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	30
Taulukko 11. Työttömyys Nurmeksessa lokakuussa 2020,2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työväkilysttilasto	32
Taulukko 12. Nurmeksen työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti . (* prosenttia työllisestä työvoimasta)	34
Taulukko 13. Nurmeksen asukkaiden aikaetaisyys kunnan keskustaajamaan henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad...38	
Taulukko 14. Nurmeksen kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut	39

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Nurmeksen kaupunki on 9 400 asukkaan kunta Pohjois-Karjalassa. Nykymuotoinen Nurmes muodostui vuoden 2020 alussa, kun Valtimon kunta liittyi Nurmeksen kaupunkiin. Suomen neljänneksi suurin järvi Pielinen halkoo kunnan eteläosaa. Asutus ja maataloustuotanto ovat keskittyneet vesistöreittien varteen alavammille maille Nurmeksen ja Valtimon väliselle vyöhykkeelle. Muutoin kunta on enimmäkseen vaaramaastoa. Nurmes on maakunnan pohjoisin kunta, ja se rajautuu lännessä Pohjois-Savoon ja pohjoisessa Kainuuseen. Matkaa Nurmeksen keskustaajamasta maakuntakeskus Joensuuhun on maantietä pitkin 125 kilometriä matka-ajan ollessa noin puolitoista tuntia. Valtimon kirkonkylältä kertyy matkaa Nurmekseen 25 kilometriä ja Joensuuhun 140 kilometriä. (Kartta 1.)

Nurmes

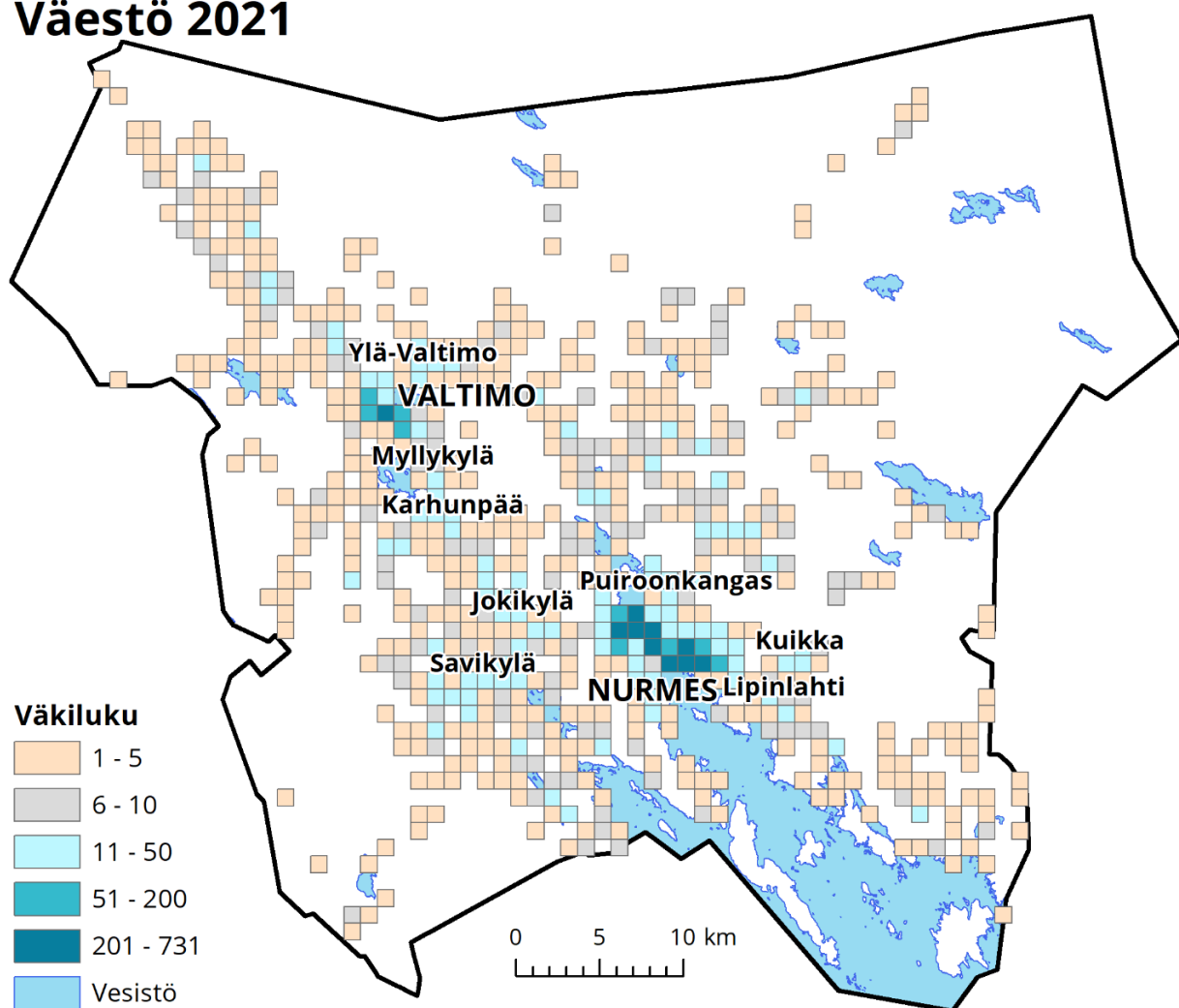
Kartta 1. Nurmeksen sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Nurmeksen keskustaajama on Suomen ympäristökeskuksen paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa luokiteltu maaseudun paikalliskeskukseksi. Nurmeksen ja Valtimon taajamia ympäröi ydinmaaseudun vyöhyke. Muutoin kunta on harvaan asuttua maaseutua. SYKE määrittelee maaseudun paikalliskeskukset kaupunkien vaikutusalueen ulkopuolelle jääviksi pienemmiksi keskuksiksi, joille on ominaista rakenteeltaan tiivis keskusta sekä rooli ympäröivän alueen keskuksena. Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotannon aluetta tai toiminnoiltaan monipuolista suhteellisen tiiviisti asuttua maaseutua. Harvaan asuttu

maaseutu on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta, jonka yleisin maankäyttöluokka on metsä tai suo. (SYKE 2020, [Kartta 1.](#))

Nurmeksien asutus on keskittynyt Nurmeksien keskustaajaman ja Valtimon taajaman väliselle vyöhykkeelle, ja kunnan itä-, pohjois- ja lounaisosat ovat erittäin harvaan asuttuja. Nurmeksien alueella oli vuonna 2021 yhteensä 664 asuttua 1 x 1 km -väestöruutua. Väestöruuduin mitattuna vain 28 prosenttia Nurmeksien maapinta-alasta oli asuttua. Asuttujen väestöruutujen keskimääräinen asukasmäärä oli noin 14 henkilöä ja mediaani asukasmäärä neljä henkilöä. 63 prosentissa asutuista ruuduista asui korkeintaan viisi henkilöä. Suurin osa väestöstä asui Nurmeksien ja Valtimon taajamissa. Keskustaajamassa asui vuonna 2021 lähes 4 800 ja Valtimolla 900 asukasta taajama-asteen ollessa 61,0 prosenttia. Nurmeksien taajama-aste oli huomattavasti Pohjois-Karjalan ja koko maan taajama-asteita matalampi. ([Kartta 2](#), [Taulukko 1.](#))

Väestö 2021

*Kartta 2. Nurmeksien väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.*

Taulukossa 1 on esitetty Nurmeksien, Pohjois-Karjalan ja koko Suomen väestön tunnuslukuja. Koko Pohjois-Karjalan ja koko maan vertailulukuihin vaikuttaa oleellisesti väestöltään kasvavien kaupunkialueiden ja kaupungin läheisen maaseudun väestön suuri osuus. Paikatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Pohjois-Karjalan väestöstä lähes 60 prosenttia asui vuonna 2020 kaupunkialueilla tai kaupungin läheisellä maaseudulla. Koko

maan vastaava luku oli 79 prosenttia. Kuntapohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Joensuussa ja kaupunginläheisen maaseudun kunnissa – Kontiolahdella ja Liperissä – asui 64 prosenttia Pohjois-Karjalan väestöstä. Harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun kunnissa lähtömuutto, alhainen syntyvyys, työikäisen väestön vähäisyys sekä 65 vuotta täyttäneiden suuri osuus vaikuttavat huomattavasti väestörakenteeseen, työllisyyteen, työttömyyteen, palvelutarpeisiin ja kunnan talouteen.

Nurmeksen väkiluku pienentyi yli neljänneksellä vuosina 2000–2021. Väestön vähenemistä selittää sekä muuttoliike että syntyvyyttä korkeampi kuolleisuus. Vaikka lähtömuutto on ollut voimakasta, on kuntaan myös muuttanut uusia asukkaita. Kaksikolmasosaa Nurmeksen asukkaista on syntyperäisiä nurmeslaisia. Lähtömuuton voimakkuutta kuvaa se, että vain 36 prosenttia syntyperäisistä nurmeslaisista asuu edelleen syntymäkunnassaan. Nurmeksen väestö oli lähes täysin suomenkielinen (97,6 %) vuonna 2021. Vieraskielisistä yli puolet oli venäjänkielisiä. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalassa lasten (alle 15-vuotiaiden) osuus väestöstä oli koko maata (15,4 %) alhaisempi. Lasten osuus väestöstä oli Nurmeksessa 11,5 prosenttia ja koko Pohjois-Karjalassa 13,4 prosenttia. Pohjois-Karjalassa myös 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä on pienempi kuin koko maassa (62 %) keskimäärin. Nurmeksen väestöstä oli 15–64-vuotiaita 52 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 59 prosenttia. Nurmeslaisten keski-ikä (51 vuotta) oli viisi vuotta korkeampi kuin maakunnan väestön keski-ikä vuonna 2021. Pohjoiskarjalaisten keski-ikä oli reilut kaksi vuotta koko maan väestön keski-ikää korkeampi. Nurmeksen väestöllinen huoltosuhde oli 93,1 ja koko Pohjois-Karjalan 70,4. Sataa nurmeslaista työikäistä kohden oli 22 lasta ja 71 65 vuotta täyttänyttä. Nurmeksen sairastavuusindeksi oli 176,5 ja koko Pohjois-Karjalan 120,6. Pohjois-Karjalassa sairastavuus on koko maata (100) suurempaa. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 74 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä vastasi koko maan keskimääräistä osuutta. Nurmeslaisista perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli 67 prosenttia. Ammatillisten tutkintojen lisäksi ammatillisella koulutuksella, joka ei ole tutkintoon tähtäävää (esim. osa työvoimakoulutuksesta), on tärkeä rooli työvoiman osaamisen kehittämisessä. Pohjois-Karjalassa on järjestetty paljon myös ei-tutkintotavoitteista työvoimakoulutusta. (Taulukko 1.)

Nurmeslaisista 18–64-vuotiaista kuului vuonna 2020 pääasiallisen toiminnan mukaan työvoimaan (työlliset + työttömät) 80 prosenttia, mikä oli yhtä paljon kuin koko maassa. Vastaava osuus oli Pohjois-Karjalassa 77 prosenttia. Työttömyys on ollut Pohjois-Karjalassa pitkään maan korkeinta. Vuonna 2020 pohjoiskarjalaisista työvoimaan kuuluneista oli työttömänä 16,9 prosenttia ja nurmeslaisista 17,4 prosenttia. Myös koko maassa työttömien osuus oli suhteellisen korkea (13,5 %) koronapandemian vuoksi. Työllisyysaste (työllisten osuus 18–64-vuotiaista) oli Nurmeksessa 65,7, mikä oli kaksi prosenttiyksikköä koko Pohjois-Karjalan lukua korkeampi. Nurmeksen koko väestöstä 59,4 prosenttia oli työvoiman ulkopuolella. Tätä selittää se, että yli 41 prosenttia Nurmeksen väestöstä oli eläkeläisiä. Myös koko Pohjois-Karjalassa eläkeläisten osuus väestöstä oli korkea (31,6 %) koko maahan (26 %) verrattuna. Nurmeksen taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti, oli Nurmeksessa 196,3 ja koko Pohjois-Karjalassa 175,4. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Nurmeksien väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet¹.

Väestön tunnusluvut 2021	Nurmes	Pohjois-Karjala	Suomi
Väestö	9 423	163 281	5 548 241
Muutos 2000–2021	-3 360	-12 906	367 126
Muutos 2000–2021, %	-26,3	-7,3	7,1
Naisten osuus, %	49,6	50,2	50,6
Alle 15-vuotiaiden osuus, %	11,5	13,4	15,4
15–64-vuotiaiden osuus, %	51,8	58,7	61,6
65 vuotta täyttäneiden osuus, %	36,7	27,9	23,1
Keski-ikä, molemmat sukupuolet	51,4	46,2	43,6
Väestöllinen huoltosuhde	93,1	70,4	62,4
Lapsihuoltosuhde	22,2	22,9	25,0
Vanhushuoltosuhde	70,9	47,5	37,5
Suomenkielisten osuus, %	97,6	95,5	86,5
Ruotsinkielisten osuus, %	0,1	0,1	5,2
Vieraskielisten osuus, %	2,3	4,4	8,3
Venäjänkielisten osuus, %	1,4	2,4	1,6
Ulkomaalaistaustaisten osuus, %	2,3	4,4	8,5
Ev.lut. kirkkoon kuuluvien osuus, %	74,5	69,3	66,6
Muihin uskontokuntiin kuuluvien osuus, %	6,6	6,6	2,8
Uskontokuntiin kuulumattomien osuus, %	18,9	24,1	30,6
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	67,4	74,5	74,2
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	19,1	27,0	32,6
18–64-vuotiaiden työvoimaosuus, % (2020)	79,6	76,8	80,4
18–64-vuotiaiden työllisyysaste, % (2020)	65,7	63,6	69,5
18–64-vuotiaiden työttömyysaste, % (2020)	17,4	16,9	13,5
Työvoiman ulkopuolella olevien osuus, % (2020)	59,4	56,3	52,4
Eläkeläisten osuus väestöstä, % (2020)	40,8	31,6	26,0
Taloudellinen huoltosuhde (2020)	196,3	175,4	142,2
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu (2019)	176,5	120,6	100,0
Alueella syntyneitä, jotka ovat Suomen väestössä	17 599	210 300	5 073 464
Asuinalueellaan syntyneiden osuus, %	67,1	73,1	42,6
Syntymäalueellaan asuvien osuus, %	35,9	56,8	46,5
Väestötiheys, as./km ²	3,9	8,7	18,3
Taajama-aste, % (2020)	61,0	73,0	86,6
Sisemmällä kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	19,5	37,4
Ulommalla kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	18,9	23,9
Kaupungin kehysalueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	11,3	10,8
Maaseudun paikalliskeskuksissa asuvien osuus, % (2020)	50,7	7,1	5,5
Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	0,0	10,1	7,1
Ydinmaaseudulla asuvien osuus, % (2020)	33,0	15,6	9,3
Harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	15,3	16,5	4,8

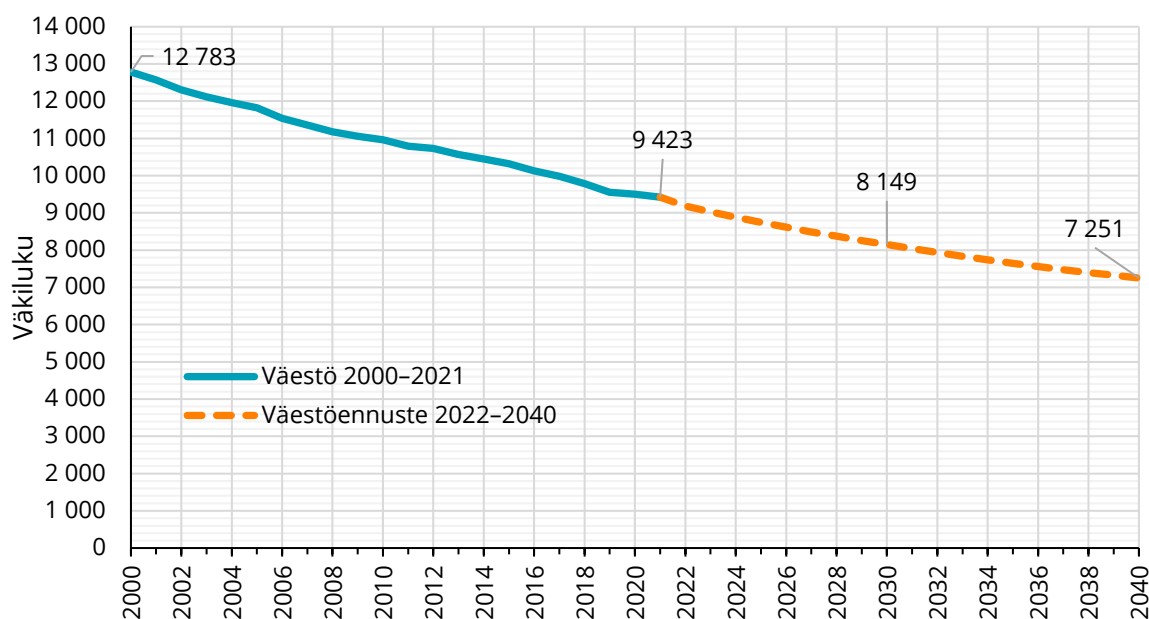
¹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>; Kuntien avainluvut: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi, Viitattu 14.9.2022.

2 VÄESTÖNMUUTOKSET

Väestönmuutoksia kuvataan seuraavaksi väestö- ja ikärakenteen kehityksellä sekä muutto- liikkeen vaikutuksilla. Väestömäärä vähenee sekä tulomuuttoa suuremman lähtömuuton että syntyvyyden alenemisen vuoksi. Viimeaikainen voimakas lähtömuutto vaikuttaa nopeasti väestömäärän vähenemisenä ja jo vuosikymmeniä jatkunut nuorten ja nuorten aikuis- ten poismuutto ilmenee alhaisena syntyvyytenä ja väestön vanhenemisena (Copus ym. 2021²). Väestörakenne kuvataan ikä- ja koulutusrakenteella sekä väestön pääasiallisella toi- minnalla.

2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ

Nurmeksens väkiluku vähentyi vuosina 2000–2021 yhteensä yli 3 300 henkilöllä. Vuonna 2000 asukkaita oli 12 783 ja vuoden 2021 lopussa 9 423. Väestö vähentyi 20 vuodessa yli neljänneksellä (–26 %). Vuotuinen vähenemä oli 50–270 henkilöä. Tilastokeskuksen väestö- ennusteen mukaan Nurmeksens väkiluku vähenee edelleen. Ennusteen mukaan vuonna 2030 nurmeslaisia on noin 8 150 ja vuonna 2040 noin 7 250 henkilöä. Väestön määrä vä- hentyisi seuraavan 20 vuoden aikana yli 2 100 henkilöllä eli 23 prosentilla. Ennusteen mu- kaan väestön väheneminen hidastuu siten, että vuotuinen vähenemä olisi 110 henkeä (–1,3 %) vuonna 2030 ja 70 henkeä (–1 %) vuonna 2040. (Kuvio 1.)

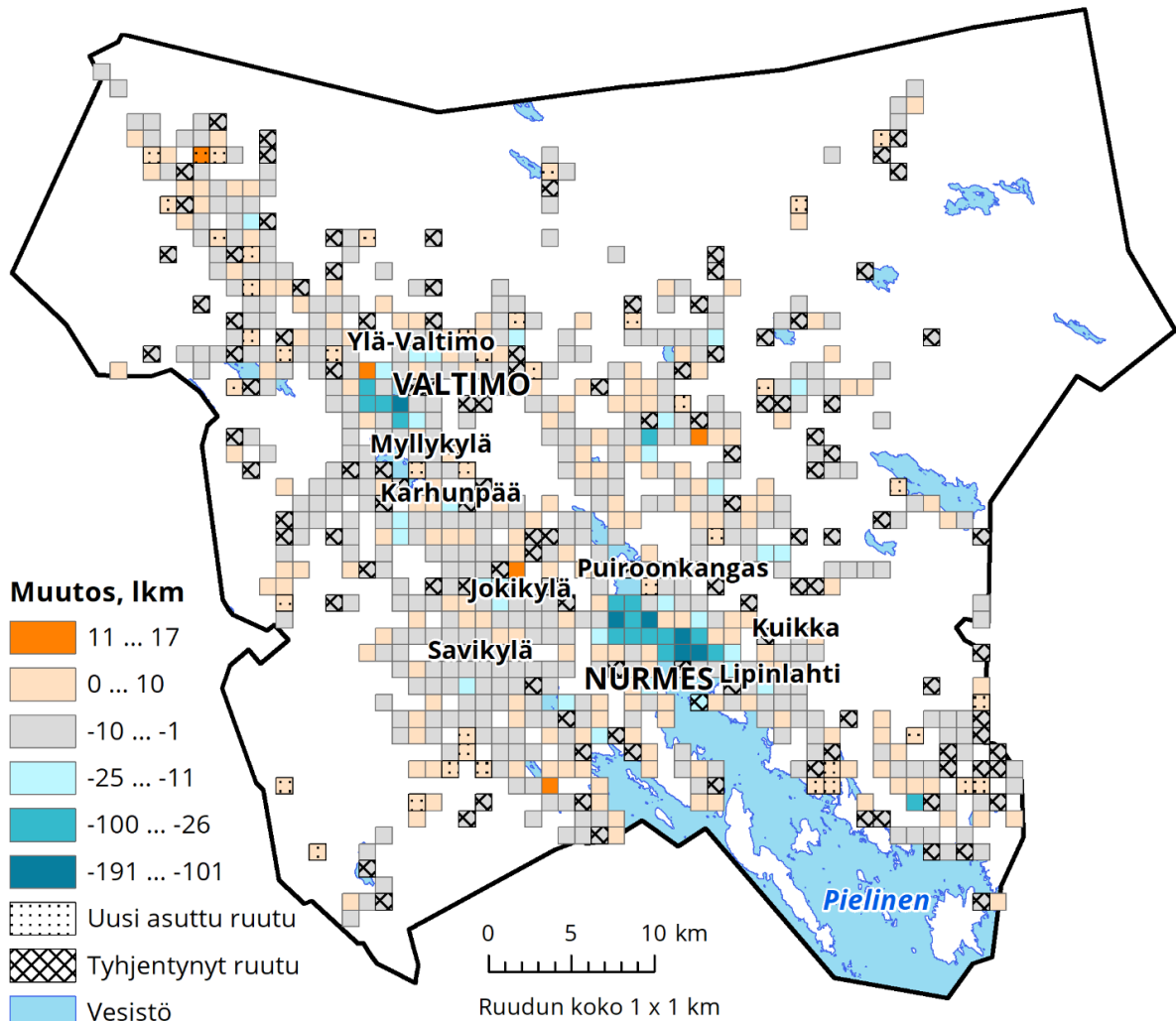
Kuvio 1. Nurmeksens väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestö- ennuste³.

Väestönmuutos on kohdellut Nurmeksens osa-alueita eri tavoin alueellisen vaihtelun ollessa varsin suurta. Väestö vähentyi lähes kaikilla alueilla, ja vuonna 2000 asutuista 1 km - väestöruuduista 75 prosentissa väkiluku pienentyi vuoteen 2021 tultaessa. Eniten väestö vähentyi Nurmeksens ja Valtimon taajamissa. Nurmeksessä väki vähentyi 21 vuodessa yli

² Copus, A., Kahila, P., Dax, T., Kovács, K., Tagai, G., Weber, R., Grunfelder, J., Meredith, D., Ortega-Reig, M. & Piras, S. (2021). European shrinking rural areas: Key messages for a refreshed long-term vision. Terra: Revista De Desarrollo Local (8), 280–309. <http://dx.doi.org/10.7203/terra.8.20366>

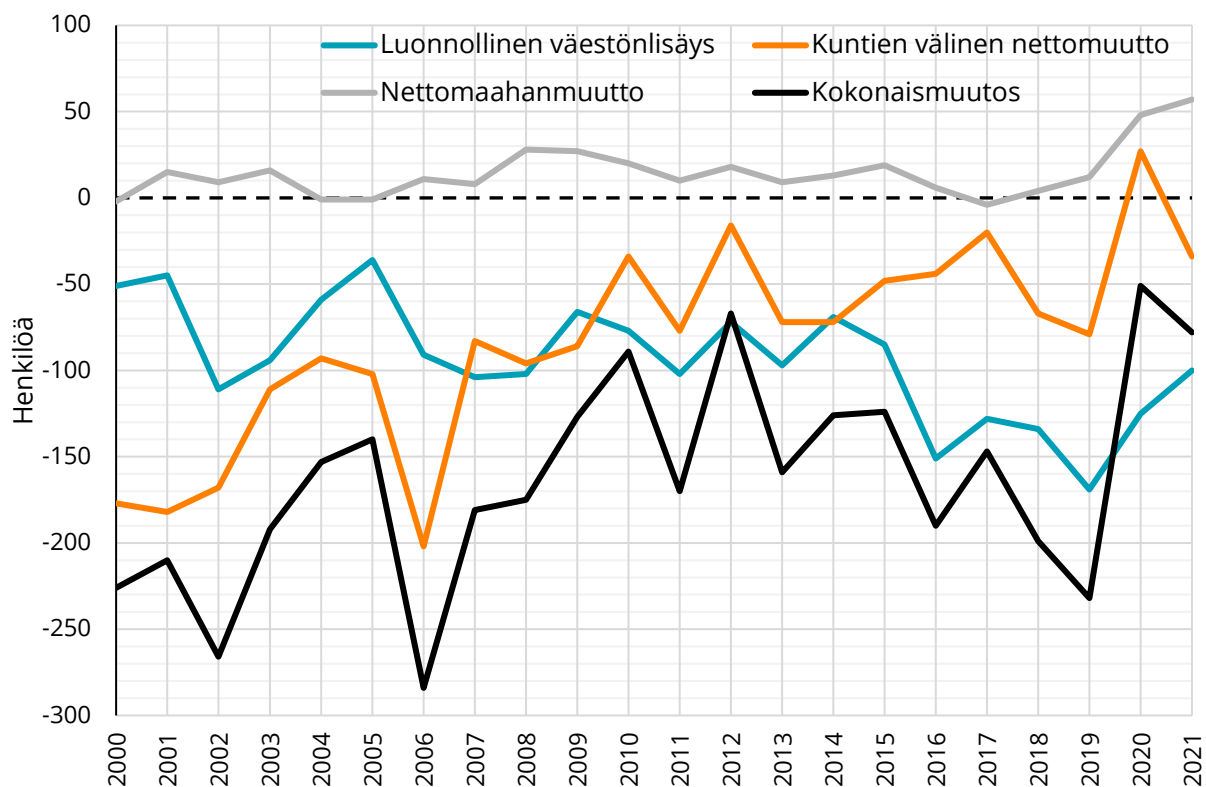
³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

1 300 ja Valtimolla noin 440 henkilöllä. Suhteellisesti eniten väestömäärä pienentyi kunnan reuna-alueiden kylissä ja haja-asutusalueilla. Väestöään menettäneissä ruuduissa väki väheni yhteensä lähes 3 800 henkilöllä. Lisäksi joka kuudes vuonna 2000 asutuista ruuduista oli vuonna 2021 tyhjentynyt kokonaan asukkaista. Nurmeksessa on myös alueita, joiden väestömäärä kasvoi viimeisen 21 vuoden aikana. Väestöltään kasvavia alueita oli haja-asutusalueilla ympäri kuntaa. Vuonna 2000 asutuista ruuduista väkiluku kasvoi 14 prosentissa vuoteen 2021 tultaessa ja 11 prosentissa väkimäärä pysyi samana. Lisäksi sivukylille syntyi 37 ruutuun kokonaan uutta asutusta. Kasvaneissa ruuduissa väkiluku kasvoi kaikkiaan 400 henkilöllä. (Kartta 3.)

Kartta 3. Nurmeksien väestömäärän muutos 1 km * 1 km - ruuduittain vuosina 2000–2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Väestön vähenemisen syynä Nurmeksessa ovat sekä kuntien välinen nettomuuttomuutto että syntyvyyttä korkeampi kuolleisuus. Nurmeksien kuntien välinen muuttotappio oli vuosina 2000–2020 vuosittain 20–180 henkilöä. Tarkasteluajanjaksolla kuntien välisen nettomuuton trendinä oli muuttotappion pieneneminen ja vuonna 2020 nettomuutto oli positiivista, kun Nurmekseen muutti 27 henkilöä enemmän kuin sieltä muutti pois. Sen sijaan luonnollinen väestön vähentyminen on ollut voimakasta 2010-luvulta lähtien. Vuosittainen poistuma oli tarkastelujaksolla 40–170 henkilöä. Nettomaahanmuutto oli pääosin positiivista, mutta verrattain pientä eikä se riittänyt paikkaamaan poistumaa. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Nurmeksen väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁴.

2.2 IKÄRAKENNE

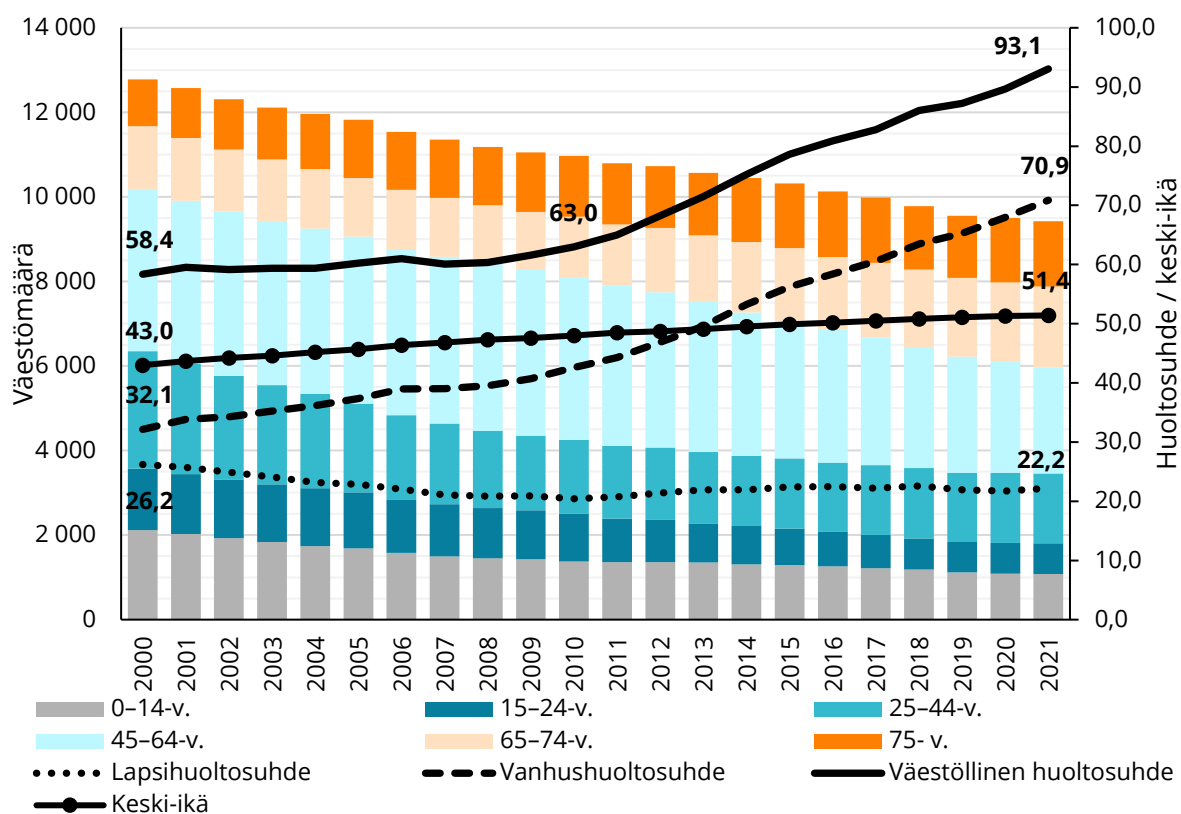
Nurmeksen väestö vähenee ja vanhenee nopeasti. Vuosina 2000–2021 kunnan väkiluku pienentyi yli neljänneksellä. Samanaikaisesti kuntalaisten keski-ikä nousi 43:sta 51,4 vuoteen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna väestönmuutos oli kaksijakoista. Lasten ja työikäisten määrä vähentyi, kun ikääntyneiden määrä kasvoi. Alle 15-vuotiaiden määrä vähentyi 1 033 henkilöllä (–49 %) ja 15–64-vuotiaiden määrä melkein 3 200 henkilöllä (–40 %). Sen sijaan 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi 864 henkilöllä (33 %). (Kuvio 3.)

Nurmeksen ikärakenne muuttui huomattavasti vuodesta 2000 vuoteen 2021. Vuonna 2000 alle 5-vuotiaita oli 517 ja vuonna 2021 heitä oli 297 (–43 %). Alle 15-vuotiaiden osuus kunnan väestöstä pieneni 17 prosentista 12 prosenttiin vuosina 2000–2021. Nuoria 20–35-vuotiaita aikuisia oli vuonna 2021 yli 500 vähemmän kuin vuonna 2000. Työikäisten (15–64-vuotiaiden) osuus kunnan väestöstä vähentyi 63 prosentista 52 prosenttiin. Sen sijaan samalla ajanjaksolla 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvoi 20 prosentista 37 prosenttiin. Vuonna 2021 väestön ikärakenne oli vinoutunut, sillä alle 56-vuotiaiden ikäluokkien olivat pienempiä kuin parikymmentä vuotta niitä vanhemmat ikäluokat. (Kuvio 3, Kuvio 4.)

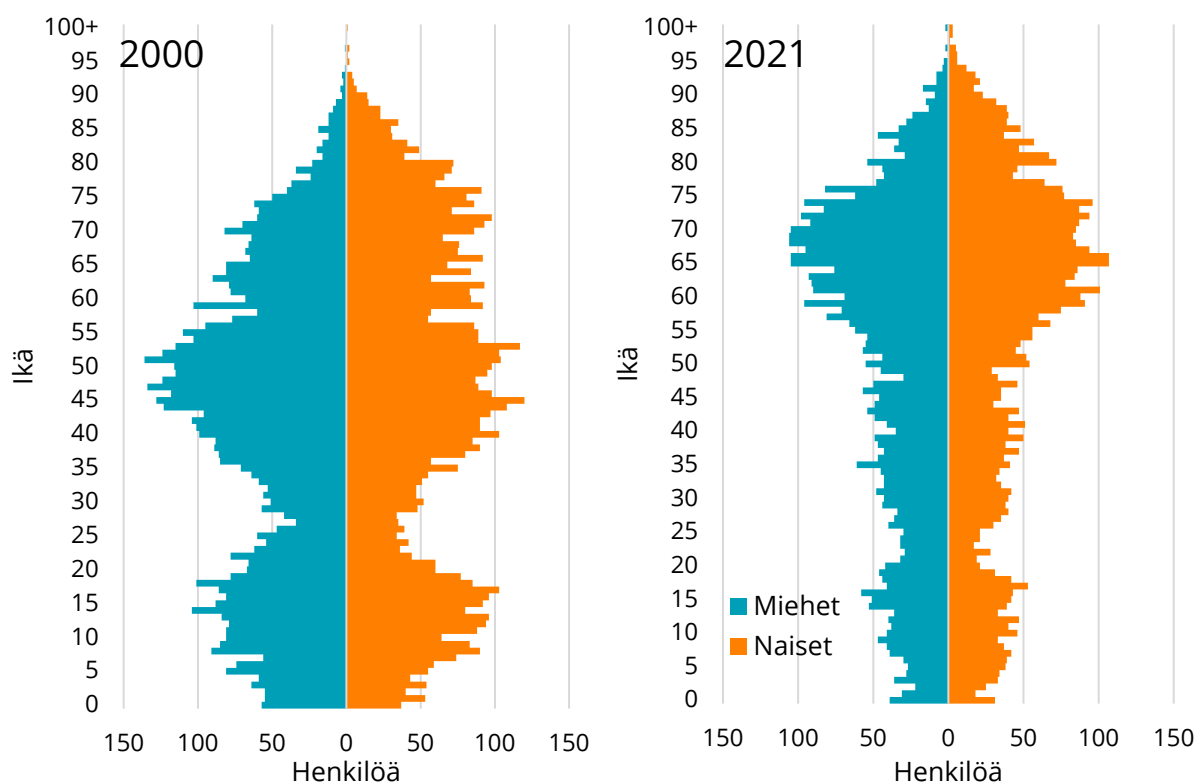
Nurmeksen väestöllinen huoltosuhde heikkeni 58,4:stä 93,1:een vuosina 2000–2021. Vanhushuoltosuhde⁵ yli kaksinkertaistui, ja vuonna 2021 kunnassa oli 100 työikäistä kohden 70,9 vähintään 65-vuotiasta henkilöä. Vuonna 2021 lapsihuoltosuhde oli 22,2, ja lapsia oli vähemmän suhteessa työikäisen väestön määrään kuin vuonna 2000. (Kuvio 3.)

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/synt>

⁵ Vanhushuoltosuhde kuvaa vähintään 65-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäiseen eli 15–64-vuotiaaseen väestöön. Lapsihuoltosuhde kuvaa alle 15-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäisen (15–64-v.) väestön määrään.

Kuvio 3. Nurmeksen väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁶.

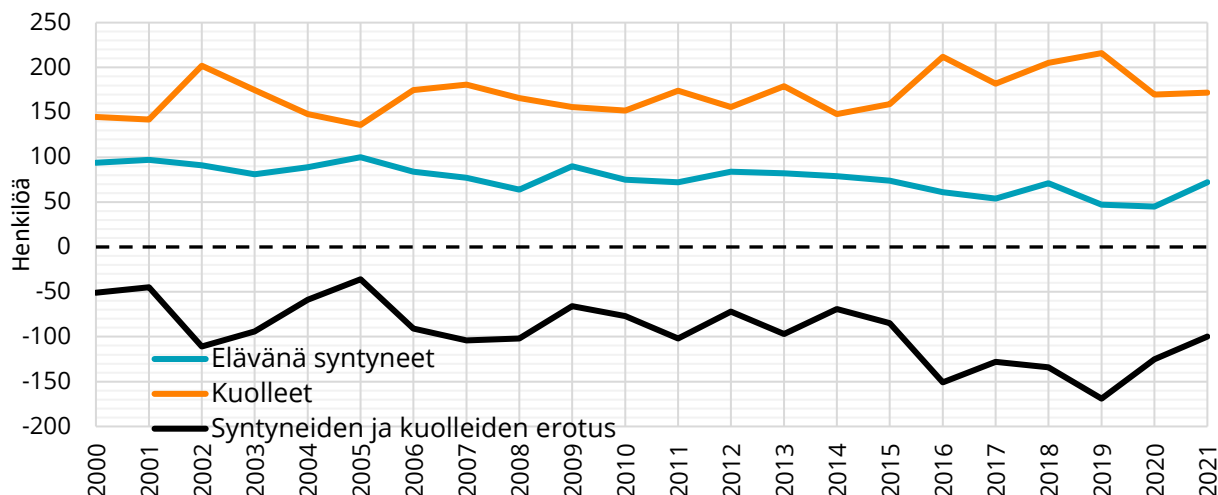
Kuvio 4. Nurmeksen väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁷.

⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

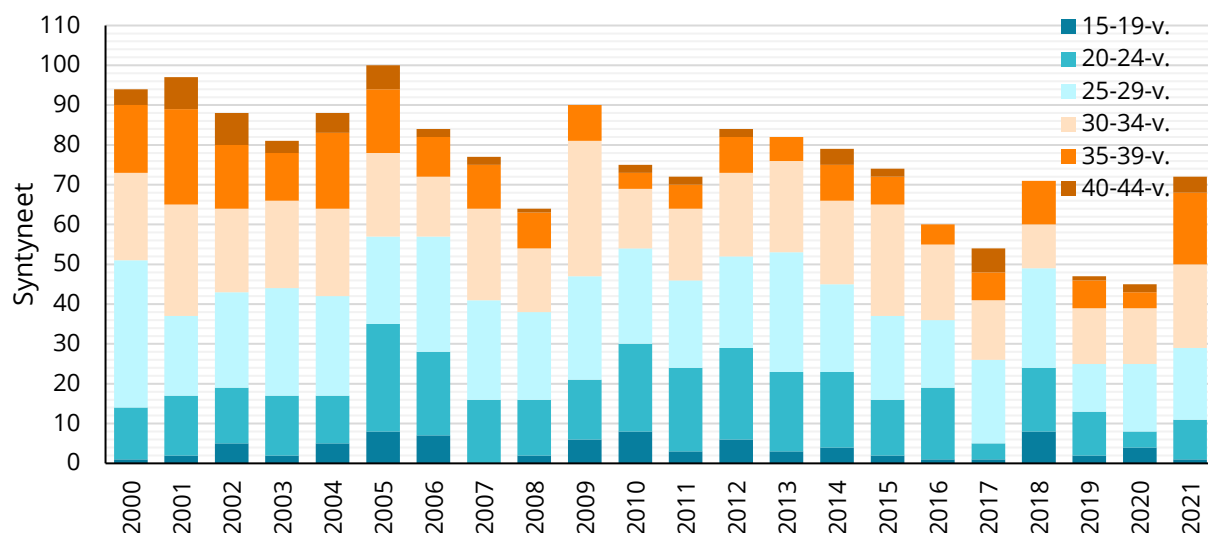
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS

Nurmeksessa syntyy vähemmän ihmisiä kuin kuolee. Nurmeksessa syntyi vuosina 2000–2021 vajaat 1 700 lasta ja kuoli 3 750 henkilöä. Kunnan luonnollinen väestön vähenemä oli lähes 2 100 henkilöä. Kuolleiden enemmisyys oli suurintä 2010-luvun lopulla, jolloin vuotuisen luonnollinen vähenemä oli yli sata henkilöä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Nurmeksens luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet⁸.

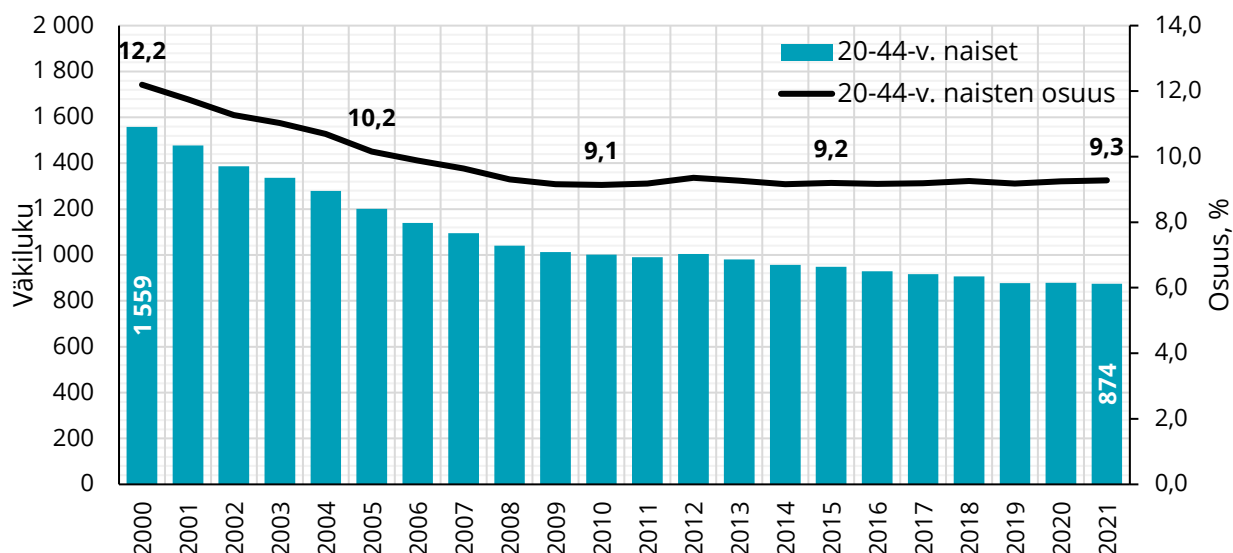
Nurmeksessa syntyneiden lasten määrä puolittui vuosina 2000–2021. Nurmeksessa syntyi 2000-luvun alkuvuosina vuosittain noin 90 lasta, mutta 2020-luvun vaihteessa enää 45 lasta. Vuosina 2018 ja 2021 syntyvyudessa esiintyi kaksi piikkiä, kun Nurmekseen syntyi 70 lasta vuodessa. Syntyvyyden laskun taustalla on suurelta osin 20–44-vuotiaiden naisten määrän väheneminen 44 prosentilla. Vuonna 2000 tähän ikäryhmään kuului 1 559 naista, mutta vuonna 2021 enää 874. Samanaikaisesti 20–44-vuotiaiden naisten osuus Nurmeksens väestöstä pienentyi 12 prosentista yhdeksään prosenttiin. (Kuvio 6, Kuvio 7.)

Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Nurmeksessa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁹.

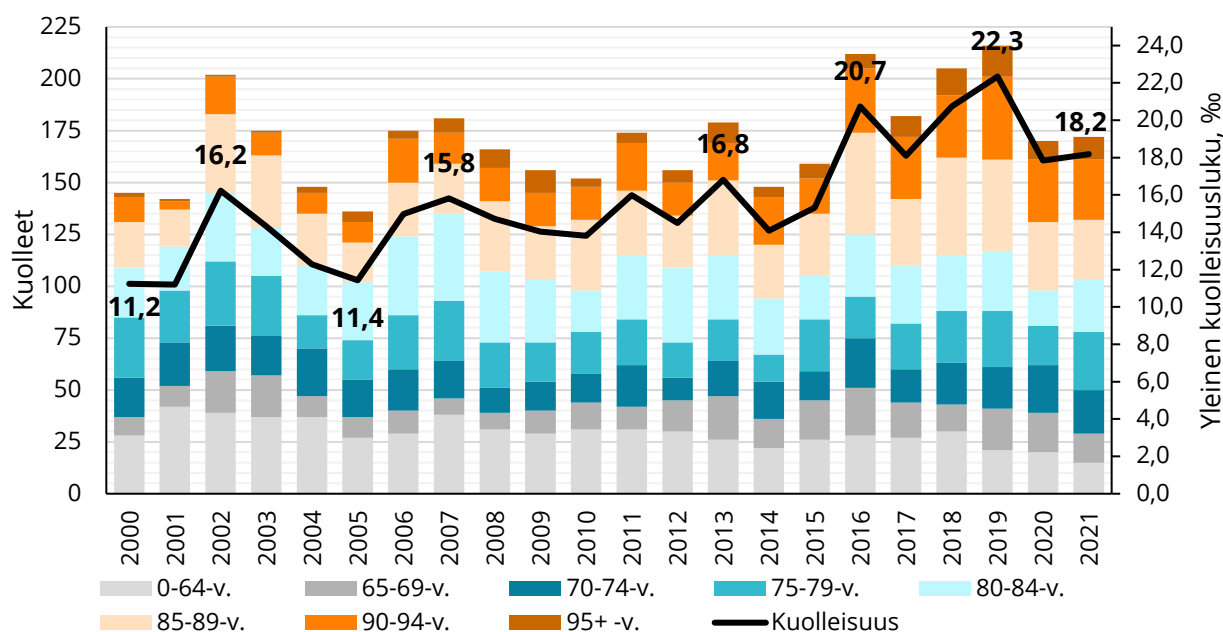
⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuolleet>

⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/syntyneet>

Kuvio 7. 20-44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Nurmeksens väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne¹⁰.

Vuosina 2000–2021 kuolleiden määrä vaihteli Nurmeksessa vuosittain 140–215 välillä. Nurmeksens yleinen kuolleisuusluku¹¹ kasvoi tarkasteluajanjaksolla 11 promillem 18 promilleen. Tätä selittää sekä kuolleiden määrän kasvaminen että kunnan väkiluvun lasku. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa on havaittavissa, että väestö ikääntyy ja sen elinikä nousee. 2000-luvun alussa kuolleita oli määrällisesti eniten 75–79-vuotiaiden ryhmässä, mutta 2020-luvun taitteessa eniten kuolleita oli 85–89- ja 90–94-vuotiaiden ryhmissä. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Nurmeksessa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet, Väestörakenne¹².

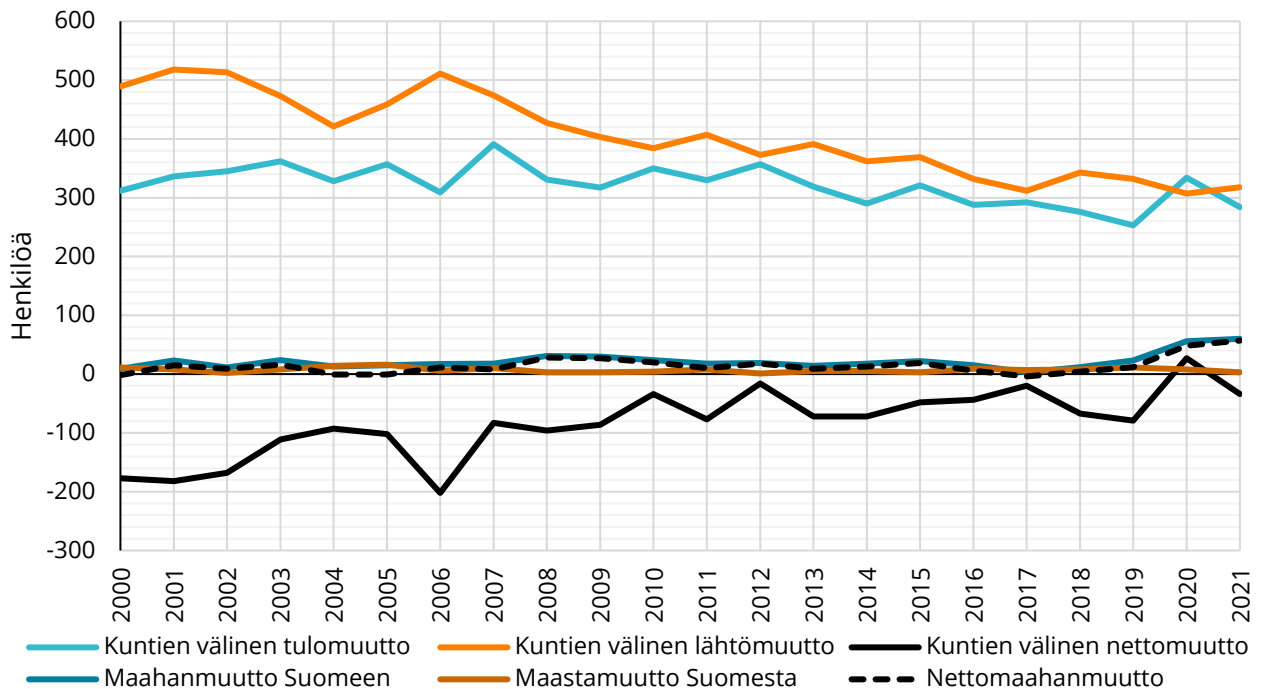
¹⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

¹¹ Yleinen kuolleisuusluku on väkilukuun suhteutettu tunnusluku, joka ilmoittaa kuolleiden määrän keski­väkiluvun 1000 henkeä kohden.

¹² Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuol>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

2.4 MUUTTOLIIKE

Nurmes on muuttotappiokunta eli lähtömuuttajia on enemmän kuin tulomuuttajia. Vuosina 2000–2021 Nurmekseen muutti muualta Suomesta lähes 7 100 henkilöä, ja pois muutti hie-
man yli 8 900 henkilöä. Kuntien välisestä muutosta kertyi muuttotappiota 21 vuodessa yli
1 800 henkilöä. Muuttotappion määrä on pienentynyt 2010-luvulla ja vuonna 2020 kuntien
välinen nettomuutto oli positiivinen (+27). Nurmeksen nettomaahanmuutto oli muutamaa
vuotta lukuun ottamatta positiivista, mutta määrältään vähäistä. (Kuvio 9.)

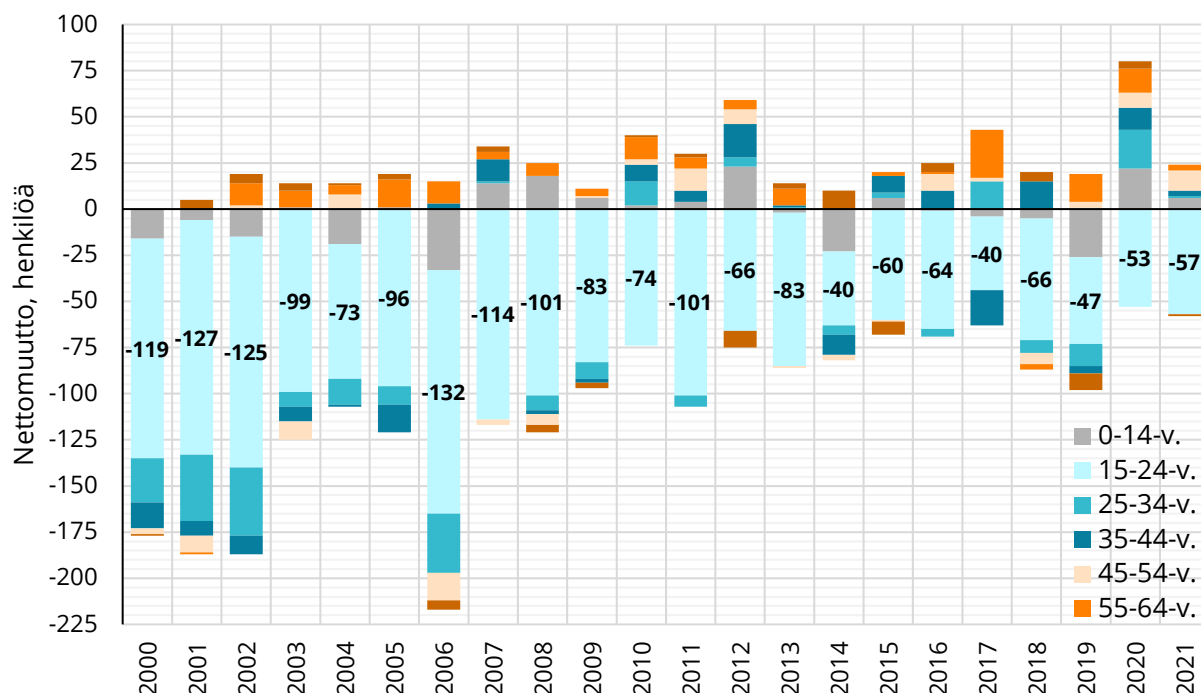
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Nurmeksessa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹³.

Nurmeksesta muualle Suomeen muuttaneista suurin osa oli nuoria. Vuosina 2000–2021 kuntien välisen muuton muuttotappio 15–24-vuotiaiden ryhmässä oli 1 820 henkilöä. Tämä ikäryhmä muuttaa kaikkein eniten, sillä se oli suurin sekä tulo- (30 %) että lähtömuuttajissa (44 %). Nuorten lähtömuuttajien määrä vähentyi 2010-luvulla ikäluokkien pienentyessä. Myös lasten (–47) sekä 25–34-vuotiaiden ryhmissä (–152) nettomuutto oli negatiivista viime 21 vuoden ajan. Joinakin vuosina näissä ryhmissä oli myös pientä muuttovoittoa. Eniten muuttovoittoa oli 55–64-vuotiaissa (156 henkilöä) 21 vuodessa. 25–34-vuotiaat olivat toiseksi eniten muuttanut ryhmä tulo- ja lähtömuuttajissa, he muodostivat 21 prosenttia tulomuuttajista ja 19 prosenttia lähtömuuttajista. (Kuvio 10.)

Muuttajien pääasiallista toimintaa tarkastellaan tässä vuositason (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Vuosina 2010–2020 tulo- sekä lähtömuuttajista hieman yli kolmasosa oli työllisiä (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Tällä ajanjaksolla kuntaan muutti 1 267 työllistä ja kunnasta pois 1 418 työllistä. Tulomuuttajista työttömiä oli lähes 600 (17 %) ja eläkeläisiä noin 460 (13 %). Lähtömuuttajista työttömiä oli noin 570 (15 %) ja eläkeläisiä 397 (10 %). Lähtömuuttajista toiseksi suurin ryhmä työllisten jälkeen oli opiskelijat ja koululaiset, joita muutti pois 864 henkilöä (22 % lähtömuuttajista). Saman ryhmän tulomuuttajia oli 436

¹³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

henkilöä eli nettomuutto oli –430 henkilöä. Lapsia Nurmekseen muutti 439 ja poismuuttaneita lapsia oli 436. Sukupuolijakauma lähtö- ja tulomuutossa oli miltei tasan. (Tilastokeskus, Muuttaneiden taustatiedot¹⁴.)

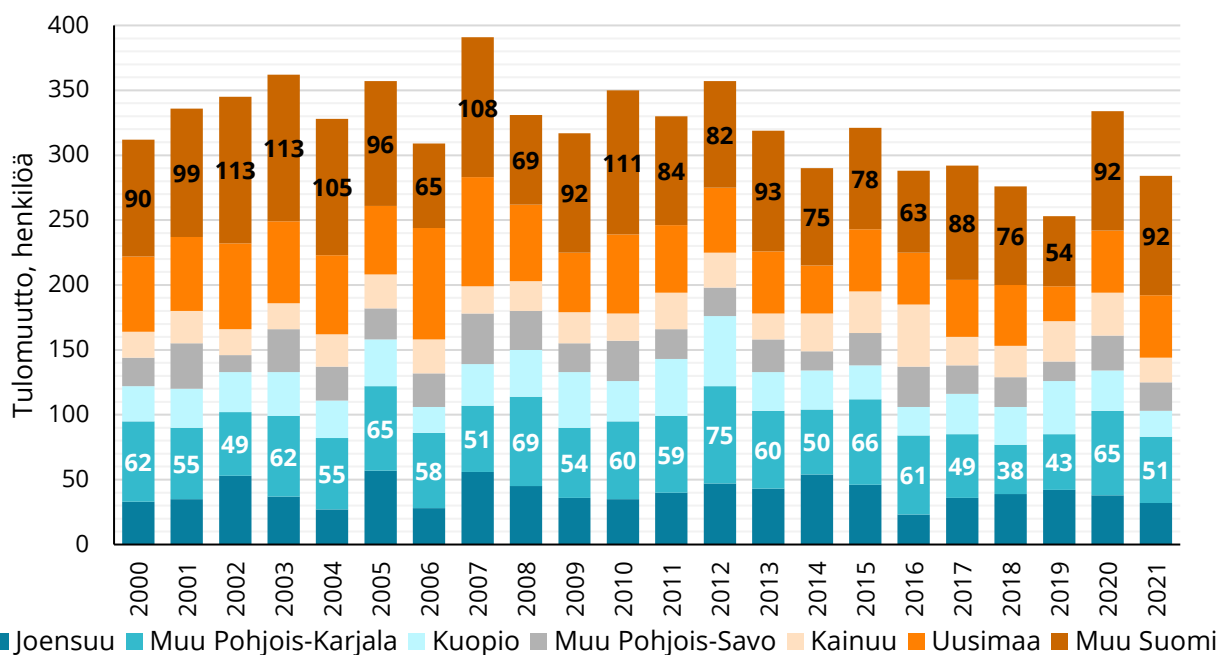
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Nurmeksessa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁵.

Valtaosa Nurmekseen vuosina 2000–2021 muuttaneista lähes 7 100 henkilöstä muutti lähi-seudulta. Nurmekseen muuttaneista 30 prosenttia tuli Pohjois-Karjalasta, 18 prosenttia Pohjois-Savosta ja kahdeksan prosenttia Kainuusta. Itä-Suomen ohella Uusimaa oli merkit-tävä lähtöalue, sillä sieltä tuli 17 prosenttia Nurmekseen muuttaneista. Muualta Suomesta tuli 27 prosenttia muuttajista. Merkittävimmät lähtökunnat olivat Joensuu (12 % tulijoista), Kuopio (10 %), Lieksa (7 %), Helsinki (7 %) ja Juuka (5 %). (Kuvio 11.)

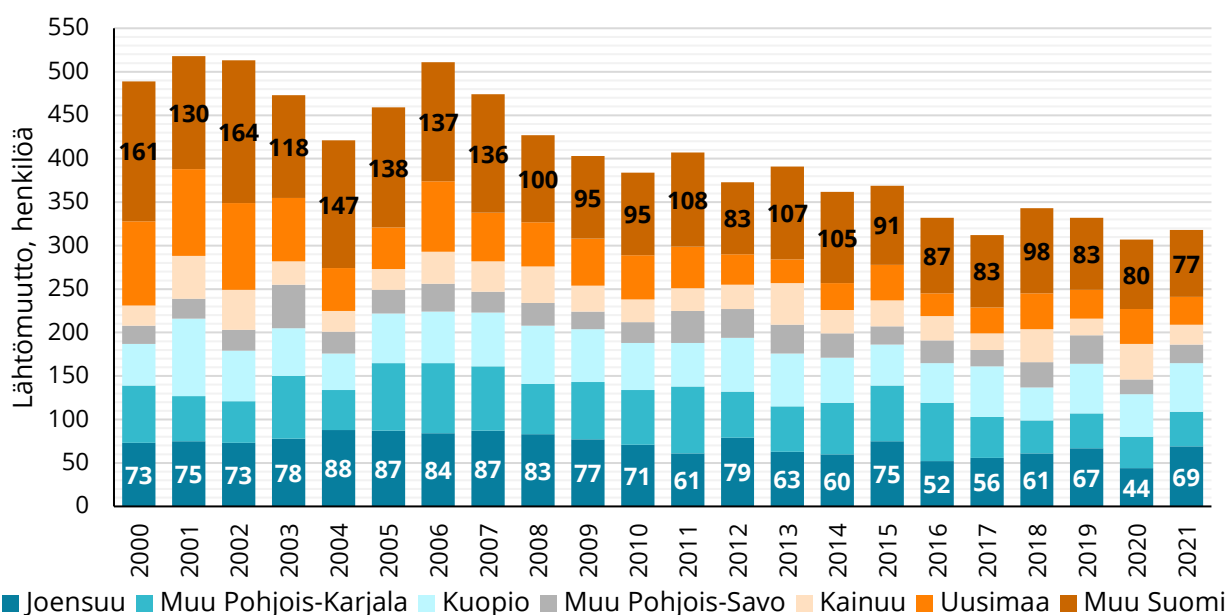
Lähtömuutto Nurmeksestä suuntautui suurelta osin samoille alueille kuin mistä Nurmek-seen muutettiin. Erityisesti Nurmeksestä muutettiin Joensuuhun (18 % lähtijöistä) ja Kuopi-oon (14 %). Muualle Pohjois-Karjalaan muutti 14, muualle Pohjois-Savoon seitsemän ja Kai-nuuseen kahdeksan prosenttia lähtijöistä. Uudellemaalle suuntautui 13 prosenttia ja muu-alle Suomeen 27 prosenttia lähtömuutosta. Uudellamaalla ja muualla maassa lähtömuutto suuntautui ennen kaikkea kasvukeskuksiin, kuten pääkaupunkiseudulle, Jyväskylään, Ou-luun ja Tampereelle. (Kuvio 12.)

¹⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_muuttaneet/index.html

¹⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [[Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

Kuvio 11. Tulomuutto Nurmekseen lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁶.

Kuvio 12. Lähtömuutto Nurmeksesta tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁷.

2.5 PÄÄASIAALLINEN TOIMINTA

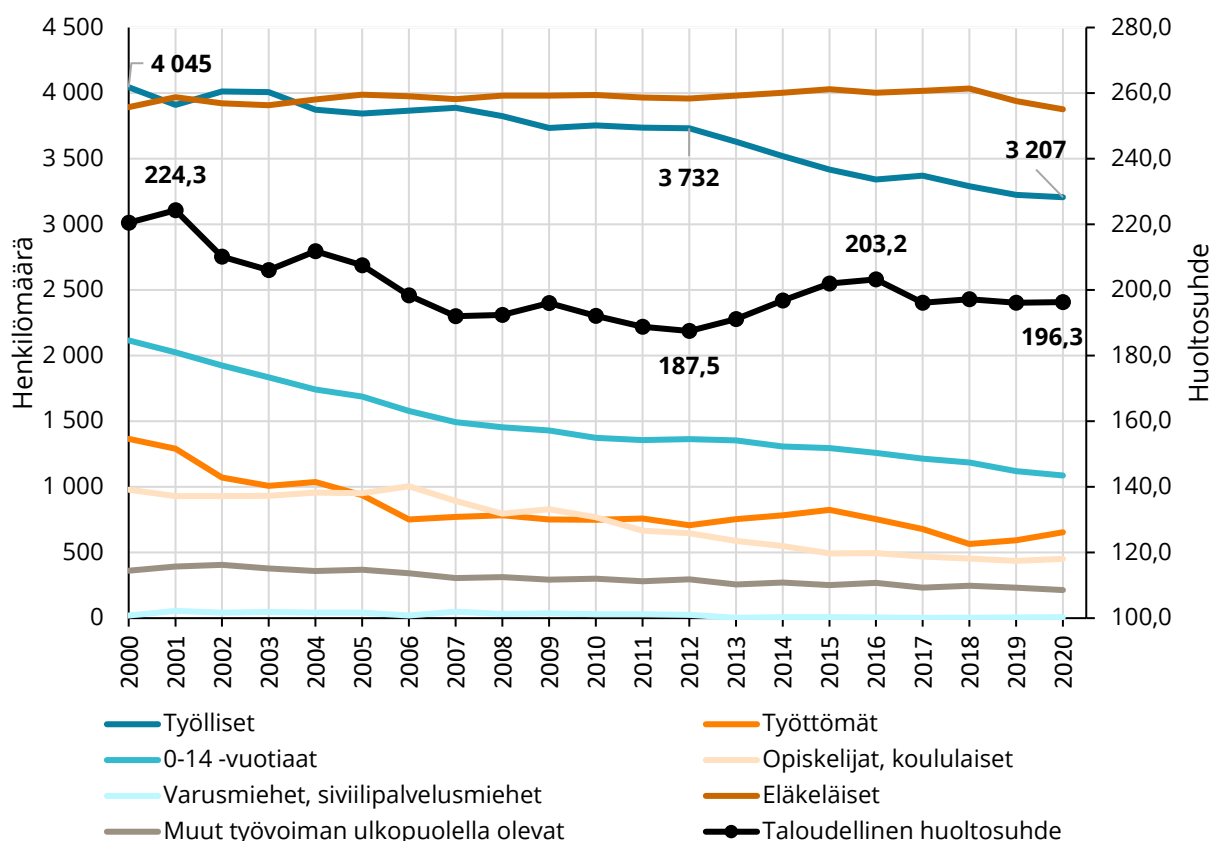
Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoimaan kuuluvat työlliset ja työttömät. Nurmeksessa työllisten määrä vähentyi 840 henkilöillä (–21 %) vuosina 2000–2020. Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti, parani vuodesta 2000 vuoteen 2021. Nurmeksen huoltosuhde oli enimmillään 224 vuonna 2001, minkä

¹⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [[Viitattu: 26.9.2022]]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [[Viitattu: 26.9.2022]]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

jälkeen huoltosuhde parani vuoteen 2012 asti (187). Suurin syy taloudellisen huoltosuhteen paranemiselle oli työttömien, lasten sekä koululaisten ja opiskelijoiden määrän vähentyminen. Työttömien määrä pieneni 20 vuodessa 52 prosentilla ja lasten sekä koululaisten ja opiskelijoiden määrä puolittui. Eläkeläisten määrä sen sijaan pysyi koko tarkasteluajanjakson samalla tasolla, vaikka kunnan väestö muuten vähentyi. Työllisten määrä kääntyi nopeaan laskuun vuodesta 2013 alkaen, minkä myötä myös taloudellinen huoltosuhde on heikentynyt lähes vuosittain. Huoltosuhde oli 196 vuonna 2020. (Kuvio 13.)

Vuonna 2020 Nurmeksen työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaat) suurin ikäryhmä oli 55–64-vuotiaat, joita oli 33 prosenttia. Pienin ikäryhmä oli 20–24-vuotiaat, joiden osuus työikäisistä oli viisi prosenttia. Työikäisten koulutusta tarkastellaan korkeimman suoritettun tutkinnon mukaisesti. Kaikista työikäisistä 21 prosenttia ja 25 vuotta täyttäneistä 23 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulutettujen osuus oli suurin (32 %) 45–54-vuotiaissa ja pienin (18 %) 25–34-vuotiaiden ryhmässä. Sekä 35–44-vuotiaiden ja 55–64-vuotiaiden ryhmässä korkeakoulutettujen osuus oli 23–25 prosenttia. Toisen asteen koulutuksen suorittaneita oli kaikista työikäisistä 57 prosenttia ja 20 vuotta täyttäneistä 61 prosenttia. Eniten toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli 20–24-vuotiaiden ryhmässä ja vähiten 45–54-vuotiaiden ryhmässä. Alle 20-vuotiaista lähes kaikki ovat koululaisia tai opiskelijoita ja siten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. 20 vuotta täyttäneistä työikäisistä 16 prosentilla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa. Pelkästään perusasteen suorittaneiden osuus oli suurin 20–24-vuotiaissa (22 %). (Taulukko 2.)

Kuvio 13. Nurmeksen väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti¹⁸.

¹⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 2. Nurmeksen 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne¹⁹.

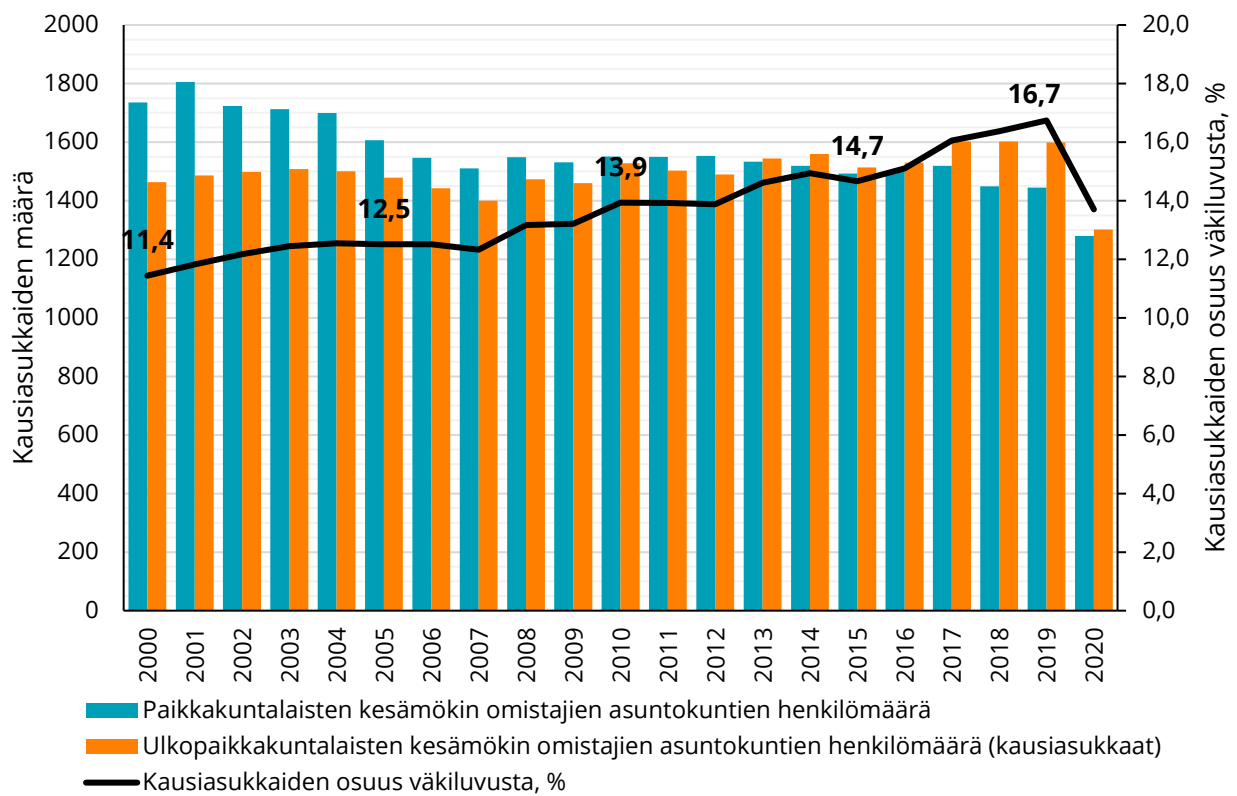
Koulutusaste	N	Ikäryhmä, %						
		15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–64	15–64
Toinen aste	2 845	12,1	76,6	70,8	63,2	54,1	57,3	56,8
Alin korkea-aste	402	0,0	0,0	0,1	3,0	15,5	13,6	8,0
Alempi korkeakouluaste	420	0,0	1,1	13,3	16,3	9,1	5,1	8,4
Ylempi korkeakouluaste	225	0,0	0,4	4,6	5,9	7,1	4,2	4,5
Tutkijakoulutusaste	8	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	1 110	87,9	21,9	11,1	11,4	14,2	19,6	22,2
Yhteensä N/%	5 010	100	100	100	100	100	100	100

2.6 KAUSIASUKKAAT

Nurmeksessa, kuten muissakin väestöään menettävissä kunnissa, kausiasukkaiden merkitys kunnan elinvoimalle kasvaa. Nurmeksessa kausiasukkaiden määrä (ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä) kasvoi 136 henkilöllä (9 %) vuosina 2000–2019. Samanaikaisesti paikkakuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden asunnon omistajien määrä vähentyi 291 henkilöllä (–17 %). Kausiasukkaiden määrän kasvua selittää se, että ulkopaikkakuntalaisten omistamien kesämökkien määrä kasvoi 32 prosentilla vuosina 2000–2019. Oletettavaa on myös, että osasta paikkakuntalaisista vapaa-ajan asuntojen omistajista on muuttoliikkeen myötä tullut ulkopaikkakuntalaisia kausiasukkaita. Kausiasukkaiden määrän kasvu yhdessä vakituisten asukkaiden määrän vähenemisen kanssa kasvatti kausiasukkaiden vakituiseen väestöön suhteutettua määrää 11 prosentista 17 prosenttiin vuosina 2000–2019. Vuonna 2020 Nurmeksessa tilastoitujen kesämökkien ja sitä kautta kausiasukkaiden määrä vähentyi huomattavasti, mutta tähän vaikutti rakennusluokituksen tilastoinnin muutokset²⁰. (Kuvio 14.)

¹⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutusrakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 10.10.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/vkour>

²⁰ Tilastokeskuksen rakennusten tilastoissa otettiin vuonna 2021 käyttöön Rakennusluokitus 2018. Uudessa luokituksessa kesämökkien laskentatapa uudistui, mikä selittää pudotuksen vuoden 2020 mökkimäärässä.

Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituiseen asutukseen Nurmeksessa vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²¹.

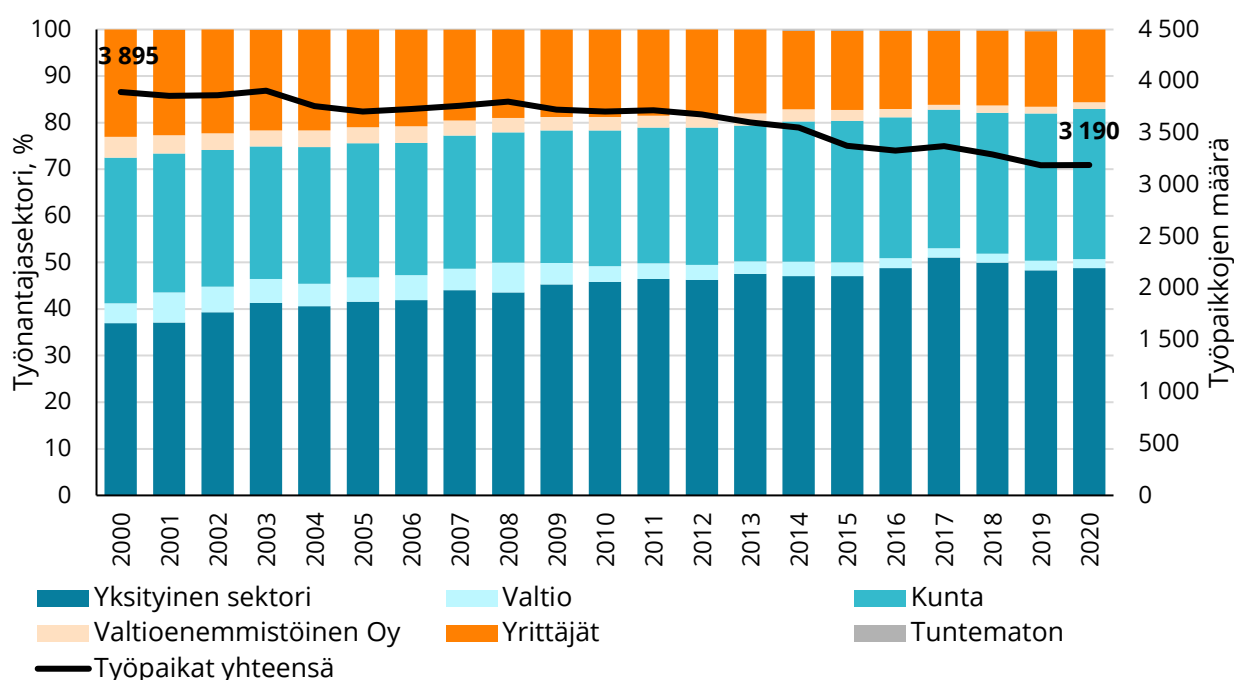
²¹ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

3 TYÖLLISTYMISMAHDOLLISUUDET

3.1 TYÖPAIKAT

Kuten väestö, myös työpaikkojen (alueella työssäkäyvien) määrä vähentyi Nurmeksessa vuosina 2000–2020. Vuonna 2000 Nurmeksessa oli lähes 3 900 työpaikkaa, mutta vuoteen 2020 mennessä työpaikkojen määrä vähentyi lähes 3 200:aan. Työpaikkojen määrä vähentyi 20 vuodessa lähes viidenneksellä (705 työpaikkaa). Kuntasektorin (–189), valtioenemmistöisten osakeyhtiöiden (–128) ja valtion (–105) työpaikkojen määrä vähentyi. Yksityisen sektorin työpaikkojen määrä puolestaan kasvoi 115:llä (8 %). Yrittäjien määrä vähentyi 398:lla (44 %). (Kuvio 15, Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.)

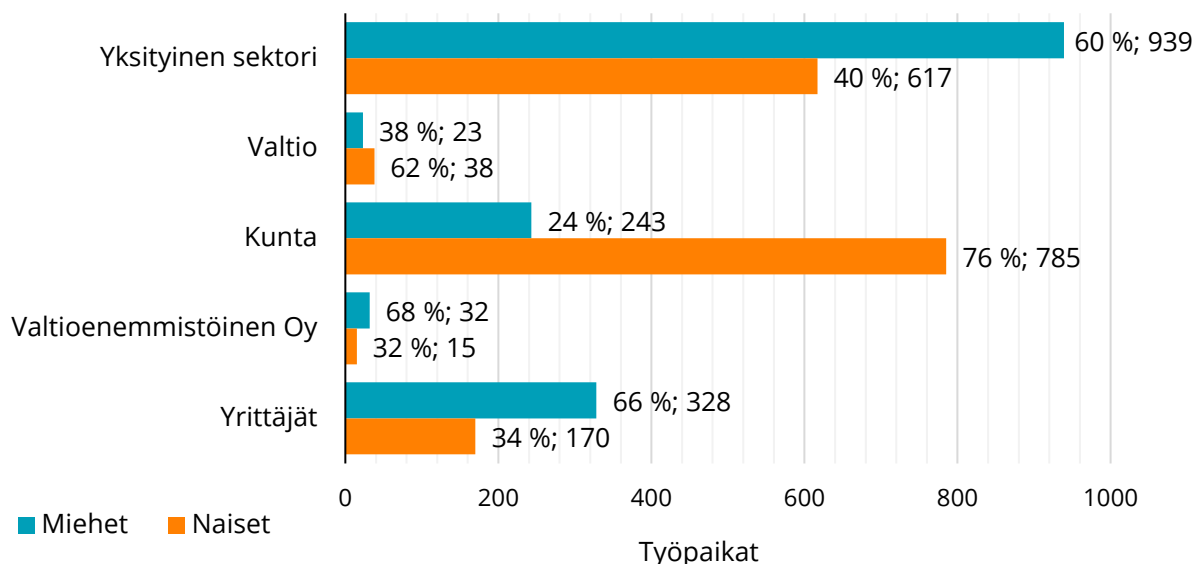
Nurmeksien työnantajasektoreiden osuudet muuttuivat vuosina 2000–2020 siten, että yksityisen sektorin työpaikkojen osuus kasvoi 37 prosentista 48 prosenttiin ja kuntasektorin osuus kasvoi yhdellä prosenttiyksiköllä 32 prosenttiin. Muiden sektorien osuudet supistui-
vat. Valtion työpaikkojen osuus työpaikoista vähentyi kaksi prosenttiyksikköä ja valtioenemmistöisten osakeyhtiöiden osuus noin puolitoista prosenttiyksikköä. Yrittäjien osuus vähen-
tyi 23 prosentista 16. (Kuvio 15).

Kuvio 15. Nurmeksien alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä työnantajasektorin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²².

Nurmeksien alueella työssäkäyvistä oli naisia 51 prosenttia. Naisten työpaikat keskittyivät yksityiselle sektorille ja kuntasektorille. Miehet työllistyivät eniten yksityiselle sektorille ja yrittäjiksi. Alueella työssäkäyvien työnantajasektorit eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että kuntasektori oli naisvaltainen (naisia 76 %) ja yksityinen sektori oli miesvaltainen (miehiä 60 %). Valtion tehtävissä ja valtioenemmistöisissä osakeyhtiöissä oli huomattavasti muita sektoreita vähemmän työpaikkoja. Valtion työpaikoissa olivat enemmistöinä naiset ja valtioenemmistöisissä yhtiöissä miehet. Myös yrittäjistä suurin osa (66 %) oli miehiä. (Kuvio 16.)

²² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-
tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Kuvio 16. Nurmeksella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²³.

Nurmeksella työpaikoista 62 prosenttia oli vuonna 2020 palvelualoilla. Alkutuotannon osuus oli 15 prosenttia, jalostuksen 21 prosenttia ja vajaan kahden prosentin toimiala oli tuntematon. Vuonna 2020 Nurmeksella keskustaajaman alueella sijaitsi 2 100 työpaikkaa eli 66 prosenttia kunnan kaikista työpaikoista. Hieman yli puolet keskustaajaman työpaikoista sijaitsi Porokylän alueella. Toinen merkittävä työpaikkakeskittymä oli Valtimon kirkonkylä, jossa oli 300 työpaikkaa (9 %). Kunnan muiden osa-alueiden työpaikkaosuudet ovat yksittäisiä prosentteja. Taajamien työpaikat ovat valtaosin palvelualoilla sekä jalostuksessa, kun maaseutualueista suuri osa on alkutuotantovaltaisista. Noin 230 työpaikalle ei ole pystytty antamaan koordinaatteja, joten niitä ei ole sijoitettu millekään alueelle, mutta ne sisältyvät koko kunnan lukuun. (Taulukko 3, Kartta 4.)

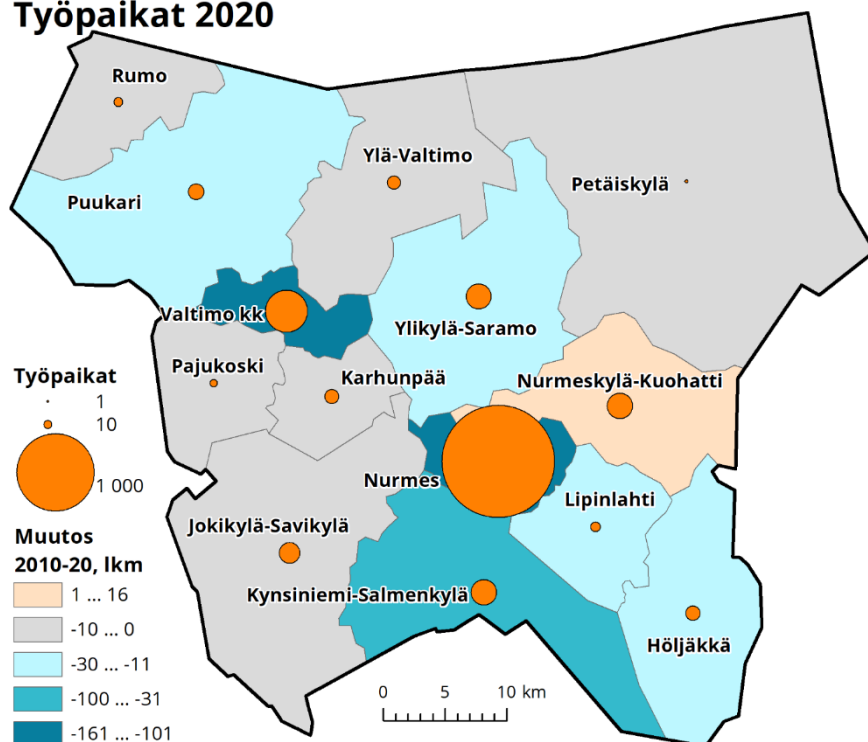
Vuosina 2010–2020 työpaikkojen määrä vähentyi Nurmeksella yhteensä noin 500 työpaikalla (14 %). Eniten työpaikkoja hävisi Nurmeksella keskustaajamasta (–161 työpaikkaa) ja Valtimon kirkonkylältä (–151). Suhteellisesti tarkasteltuna työpaikkojen vähänemä oli Nurmeksella keskustaajamassa varsin vähäistä (–7 %), kun taas Valtimolta hävisi joka kolmas työpaikka (–34 %). Myös Kynsiniemen–Salmenkylän (–55 työpaikkaa; –33 %) ja Ylikylän–Saramon (–26; –20 %) hävisi merkittävä määrä työpaikkoja. Sen sijaan Nurmekskylän–Kuohatin alueella työpaikkojen määrä kasvoi 16:lla, mikä merkitsi 17 prosentin kasvua. Muilla alueilla työpaikkojen määrä vähentyi 2–19 työpaikalla. Työpaikkojen vähäisen kokonaismäärän vuoksi muutosprosentit olivat näillä alueilla kuitenkin varsin suuria. (Kartta 4.)

²³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkopublication]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 3. Nurmeksien työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁴.

Kunnan osa-alue	Työpaikat		Osuus alueen työpaikoista, %			
	N	%	Alkutuo- tanto	Jalostus	Palvelut	Tuntema- ton
Yhteensä	3 190	100,0	15,3	20,7	62,4	1,6
Nurmeksien keskustaajama	2 094	65,6	2,3	24,9	72,8	0,0
-Keskusta	495	15,5	6,7	8,1	85,3	0,0
-Itä-Kaupunki	492	15,4	0,4	45,9	53,7	0,0
-Porokylä	1 107	34,7	1,3	23,0	75,7	0,0
Nurmeskylä-Kuohatti	111	3,5	83,8	8,1	8,1	0,0
Ylikylä-Saramo	99	3,1	63,6	18,2	18,2	0,0
Petäiskylä	2	0,1	50,0	50,0	0,0	0,0
Höljäkkä	37	1,2	8,1	73,0	18,9	0,0
Lipinlahti	15	0,5	46,7	26,7	26,7	0,0
Kynsiniemi-Salmenkylä	112	3,5	67,9	10,7	21,4	0,0
Jokikylä-Savikylä	70	2,2	55,7	15,7	28,6	0,0
Valtimo kk	296	9,3	7,1	12,8	80,1	0,0
Ylä-Valtimo	28	0,9	39,3	3,6	57,1	0,0
Karhunkää	34	1,1	76,5	11,8	11,8	0,0
Pajukoski	8	0,3	87,5	0,0	12,5	0,0
Puukari	42	1,3	57,1	23,8	19,0	0,0
Rumo	13	0,4	23,1	0,0	76,9	0,0
Tuntematon	229	7,2	28,4	1,7	48,0	21,8

Työpaikat 2020

Kartta 4. Nurmeksien työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁵.

²⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

²⁵ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Taulukossa 4 on esitetty Nurmeksen työpaikkojen toimialajakauma vuoden 2019 lopussa. Siinä on nostettu esiin Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (2018–2021) maakunnan elinkeinorakenteen painopistealoiksi nimetyt metsäbiotalous, teknologiateollisuus, kivenjalostus ja kaivannaistoiminta, matkailu ja luovat alat. Näiden painopistealojen yhteenlaskettu osuus Nurmeksen työpaikoista vuonna 2019 oli 36 prosenttia. Lisäksi taulukossa on muita merkittävästi työllistäviä toimialoja. Terveys- ja sosiaalipalvelut oli eniten työllistävä toimiala Nurmeksessa. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Nurmeksen työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²⁶.

Toimiala	Työ- paik- kojen lkm.	Osuus kai- kista työp., %	Osuus mies- ten työp., %	Osuus nais- ten työp., %	Naistyö- paikko- jen osuus, %
Kaikki toimialat yhteensä	3189	100,0	100,0	100,0	51,2
Metsätalous- ja teollisuus	317	9,9	19,1	1,2	6,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	223	7,0	13,3	1,0	7,2
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	94	2,9	5,8	0,2	3,2
Teknologia- ja materiaaliteollisuus	171	5,4	8,6	2,3	21,6
14 Vaatteiden valmistus	23	0,7	0,4	1,0	69,6
25 Metallituotteiden valmistus	87	2,7	4,9	0,7	12,6
26 Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	16	0,5	0,6	0,4	37,5
27 Sähkölaitteiden valmistus	25	0,8	1,5	0,1	8,0
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	4	0,1	0,2	0,1	25,0
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	8	0,3	0,5	0,0	0,0
Kaivannaistoiminta ja -jalostus	0	0,0	0,0	0,0	0,0
Matkailu	155	4,9	2,1	7,5	79,4
Ruoka	466	14,6	17,2	12,1	42,5
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	272	8,5	10,7	6,4	38,6
10 Elintarvikkeiden valmistus	190	6,0	6,3	5,6	48,4
Muu jalostus	185	5,8	11,2	0,7	5,9
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	12	0,4	0,5	0,2	33,3
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	11	0,3	0,7	0,0	0,0
F Rakentaminen	162	5,1	10,0	0,4	4,3
Palvelut	1 895	59,4	41,8	76,2	65,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	282	8,8	8,8	8,9	51,4
H Kuljetus ja varastointi	148	4,6	8,6	0,9	9,5
J Informaatio ja viestintä	19	0,6	0,7	0,5	42,1
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	23	0,7	0,1	1,3	95,7
L Kiinteistöalan toiminta	14	0,4	0,6	0,2	28,6
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	96	3,0	2,9	3,1	53,1
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	83	2,6	2,2	3,0	59,0

²⁶ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	123	3,9	3,9	3,8	50,4
P Koulutus	212	6,6	4,6	8,6	66,5
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	718	22,5	5,1	39,2	89,0
R Taiteet, viihde ja virkistys	32	1,0	0,5	1,5	75,0
S Muu palvelutoiminta	75	2,4	1,6	3,1	66,7
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	5	0,2	0,1	0,2	80,0
X Toimiala tuntematon	65	2,0	2,2	1,9	47,7

Vuonna 2019 palvelualan työpaikoista 66 prosenttia oli naistyöpaikkoja, ja naistyöpaikoista 76 prosenttia oli palveluissa. Terveys- ja sosiaalipalveluissa naistyöntekijöiden osuus oli 89 prosenttia. Miesten työpaikat jakautuivat tasaisemmin eri toimialoille ja eniten miehiä työllistyi metsätalouteen ja puunkorjukseen (13 %). Julkisen sektorin työpaikat ovat kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien takia samantyyppisiä kaikissa kunnissa, mutta yksityisen sektorin työpaikat, joissa enemmistö miehistä toimii, ovat eriytyneet toimialaltaan kunta ja -aluetasolla. Työmarkkinoiden sukupuolisegregaatio jäykistää työmarkkinoita ja myös vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta. (Taulukko 4.)

Yritysten henkilöstömääriä ja liikevaihtoa tarkastellaan Nurmeksen kaikkien päätoimialojen (kirjaintaso) ja tärkeimpien 2-numerotasoisten toimialojen osalta. Vuonna 2020 Nurmeksessa toimi yhteensä 736 yritystä, joilla oli yhteensä 784 toimipaikkaa. Toimipaikoista 45 prosenttia oli maa- ja metsätaloudessa. Toiseksi eniten (11 %) oli tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikkoja. Seuraavaksi eniten Nurmeksessa oli rakentamisen sekä kuljetuksen ja varastoinnin toimipaikkoja. Henkilöstömäärällä mitattuna Nurmeksessa sijaitsevat toimipaikat olivat pieniä, sillä niissä oli vuonna 2020 henkilöstöä keskimäärin 2,4 henkilöä toimipaikkaa kohden. Nurmeksessa yritysten toimipaikoissa työskenteli yhteensä 1869 henkilöä. Eniten (25 %) henkilöstöä (463), oli teollisuuden maa- ja metsätalouden (418) sekä tukku- ja vähittäiskaupan toimialoilla (247), joilla työskenteli yhteensä 60 prosenttia Nurmeksen yritysten toimipaikkojen henkilöstöstä. Keskimääräinen henkilöstömäärä oli suurin elintarvikkeiden valmistuksessa, jonka toimipaikoissa työskenteli keskimäärin 27 henkilöä (Taulukko 5.)

Nurmeksessa toimivien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2020 oli 326,0 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta 31 prosenttia syntyi teollisuudessa ja 30 prosenttia tukku- ja vähittäiskaupan alalla. Toimipaikkaa kohden suurinta liikevaihto oli sahatavaran ja puutuotteiden valmistuksessa, noin 7,6 miljoonaa euroa. Elintarvikkeiden valmistuksen yritysten liikevaihto oli keskimäärin 3,4 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden. Yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 416 000 euroa. Henkilöstömäärään suhteutettuna liikevaihto oli suurinta tukkukaupan toimialalla (877 000 €) sekä sahatavaran ja puutuotteiden valmistuksessa (487 000 €). Seuraavaksi suurinta liikevaihto työntekijää kohden oli sähkö-, kaas- ja lämpöhuollossa (396 000 euroa). Nurmeksen toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 174 000 euroa työntekijää kohden. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Nurmeksessa toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁷. (. = salattu tieto)

Toimiala	Toimi- paik- koja	Henki- löstön lkm.	Liike- vaihto 1 000 €	Henki- löstö/ toimip.	Liike- vaihto/ toimip. 1 000 €	Liike- vaihto/ hlö 1 000 €
Kaikki toimialat yhteensä *)	784	1 869	326 041	2,4	415,9	174,3
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	350	418	49 421	1,2	141,2	118,2
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riista- talous ja niihin liittyvät palvelut	202	198	0	1,0	0,0	0,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	146	.	.	.	.	.
C Teollisuus	44	463	101 602	10,5	2309,1	219,4
10 Elintarvikkeiden valmistus	7	188	23 973	26,9	3424,7	127,5
14 Vaatteiden valmistus	3	19	2 928	6,3	976,0	154,1
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituot- teiden valmistus	7	110	53 531	15,7	7647,3	486,6
25 Metallituotteiden valmistus	9	88	13 076	9,8	1452,9	148,6
33 Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	8	7	1 762	0,9	220,3	251,7
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jääh- dytysliiketoiminta	5	12	4 746	2,4	949,2	395,5
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	8	10	1 977	1,3	247,1	197,7
F Rakentaminen	54	151	22 461	2,8	415,9	148,7
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	82	247	96 270	3,0	1174,0	389,8
45 Moottoriajoneuvojen tukku- ja vähit- täiskauppa sekä korjaus	22	43	7 723	2,0	351,0	179,6
46 Tukkukauppa	12	37	32 433	3,1	2702,8	876,6
47 Vähittäiskauppa	48	166	56 114	3,5	1169,0	338,0
H Kuljetus ja varastointi	49	144	17 760	2,9	362,4	123,3
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	21	94	6 522	4,5	310,6	69,4
55 Majoitus	5	63	3 786	12,6	757,2	60,1
56 Ravitsemistoiminta	16	31	2 736	1,9	171,0	88,3
J Informaatio ja viestintä	5	11	1600	2,2	320,0	145,5
K Rahoitus ja vakuutustoiminta	7	19	0	2,7	0,0	0,0
L Kiinteistöalan toiminta	28	13	3 679	0,5	131,4	283,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	30	40	4 142	1,3	138,1	103,6
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	19	47	3 116	2,5	164,0	66,3
P Koulutus	3	5	213	1,7	71,0	42,6
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	35	162	9 552	4,6	272,9	59,0
R Taiteet, viihde ja virkistys	9	8	518	0,9	57,6	64,8
S Muu palvelutoiminta	35	25	2 462	0,7	70,3	98,5

*) Liikevaihtoon yhteensä sisältää myös toimipaikat, joista tiedot salattu

²⁷ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

Kunnassa olevien työpaikkojen jakautumista eri yrityskokoluokkiin kuvataan keskittymistilastolla. Työpaikkojen jakautuminen eri yrityskokoluokkiin kuvaa yritysten roolia työllistäjinä sekä esimerkiksi sitä, kuinka riippuvainen kunnan työllisyystilanne on muutamasta suuresta työllistäjästä. Yrityksen kokoluokka ilmaisee sen kaikkien toimipaikkojen (myös muissa kunnissa ja maissa) yhteenlasketun henkilöstömäärän. Henkilöstön lukumäärä -sarakkeessa on ilmoitettu tutkittavassa kunnassa sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstömäärä. Nurmeksessa toimineista yrityksistä vuonna 2020 suurin osa oli pieniä alle kymmenen henkilön yrityksiä ja niissä oli 39 prosenttia työpaikoista ja 22 prosenttia henkilöstöstä työskenteli pienissä yrityksissä (10–49 henkilöä). Keskisuurissa (50–249 henkilöä) yrityksissä työskenteli 27 prosenttia ja suuryrityksissä (250– henkilöä) 11 prosenttia Nurmeksien toimipaikkojen henkilöstöstä. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Nurmeksien yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁸.

Yrityksen koko, henkilöstömäärä	Yritysten lukumäärä	Toimipaikkojen lukumäärä	Henkilöstön lkm. yhteensä	Osuus henkilöstöstä, %
0	378	378	30	2
1	146	146	132	7
2	81	81	157	8
3–4	56	56	184	10
5–9	39	39	231	12
10–19	20	20	246	13
20–49	10	14	171	9
50–99	12	16	341	18
100–149	3	3	83	4
150–199	1	1	8	0
200–249	1	1	77	4
250–499	5	5	41	2
500–999	4	4	22	1
1000–	7	20	146	8
Yhteensä	763	784	1 869	100

Kunnan työpaikkaomavaraisuus kuvaa alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) ja alueella asuvien työllisten välistä määrällistä suhdetta²⁹. Kun työpaikkaomavaraisuus on yli sata, on alueella enemmän työpaikkoja kuin alueella asuvia työllisiä. Vuonna 2019 Nurmeksien työpaikkaomavaraisuusaste oli 98,9 prosenttia. Sekä miesten että naisten työpaikkaomavaraisuus oli hieman alle sata prosenttia.

Nurmeksessa suurin työpaikkaomavaraisuus oli metsätaloudessa ja puunkorjuussa (164 %), ja koko maatalouden, metsätalouden ja kalatalouden toimialallakin se oli 118 prosenttia. Työpaikkaomavaraisuus ylitti 100 prosenttia myös koulutuksessa (116 %), majoitus- ja ravitsemistoiminnassa (110 %), muussa palvelutoiminnassa (106 %) ja teollisuudessa (101 %). (Taulukko 7.)

²⁸ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

²⁹ Työpaikkaomavaraisuusaste=alueella työssäkäyvät/alueella asuvat työlliset *100

Taulukko 7. Nurmeksen työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit³⁰.

Toimiala	Työlliset, määrä	Työpaikat, määrä	Työpaikkaomavaraisuusaste, %		
			Yhteensä	Miehet	Naiset
Kaikki toimialat yhteensä	3 226	3 189	98,9	97,9	99,8
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	422	499	118,2	126,9	97,6
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	282	272	96,5	96,0	97,2
02 Metsätalous ja puunkorjuu	136	223	164,0	172,5	100,0
B Kaivostoiminta ja louhinta	36	0	0,0	0,0	0,0
C Teollisuus	451	455	100,9	99,7	103,9
10 Elintarvikkeiden valmistus	184	190	103,3	100,0	107,0
14 Vaatteiden valmistus	19	23	121,1	140,0	114,3
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	91	94	103,3	104,6	75,0
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	11	0	0,0	0,0	0,0
25 Metallituotteiden valmistus	76	87	114,5	110,1	157,1
26 Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	14	16	114,3	111,1	120,0
27 Sähkölaitteiden valmistus	21	25	119,0	121,1	100,0
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	7	4	57,1	60,0	50,0
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	11	8	72,7	80,0	0,0
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	12	12	100,0	100,0	100,0
E Vesihuolto, jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	11	11	100,0	100,0	0,0
F Rakentaminen	203	162	79,8	81,6	53,8
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	287	282	98,3	91,9	105,1
H Kuljetus ja varastointi	176	148	84,1	84,3	82,4
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	141	155	109,9	106,7	110,8
J Informaatio ja viestintä	29	19	65,5	84,6	50,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	27	23	85,2	33,3	91,7
L Kiinteistöalan toiminta	22	14	63,6	62,5	66,7
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	112	96	85,7	76,3	96,2
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	99	83	83,8	87,2	81,7
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; paikallinen sosiaalivakuutus	124	123	99,2	105,2	93,9
P Koulutus	182	212	116,5	129,1	111
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	719	718	99,9	101,3	99,7
R Taiteet, viihde ja virkistys	32	32	100	88,9	104,3
S Muu palvelutoiminta	71	75	105,6	119	100
T Kotitalouden toiminta työnantajina	5	5	100,0	100,0	100,0
X Toimiala tuntematon	65	65	100,0	100,0	100,0

³⁰ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

Vuonna 2020 Nurmeksen alueella työssäkäyvistä 86 prosenttia oli nurmeslaisia. Muista kunnista Nurmeksen alueella käytiin työssä eniten Juuasta ja Lieksasta. Myös Joensuusta sekä Pohjois-Savosta Rautavaaralta ja Kuopiosta käytiin jonkin verran työssä Nurmeksessa. Kainuun kunnista Sotkamosta, Suomussalmelta, Kajaanista ja Kuhmosta yhteensä 45 henkilöä kävi työssä Nurmeksessa. Lukumääräisesti eniten ulkopaikkakuntalaisia työskenteli maa- ja metsätaloudessa (102), terveys- ja sosiaalipalveluissa (75), teollisuudessa (51) ja koulutuksessa (49). (Taulukko 8.)

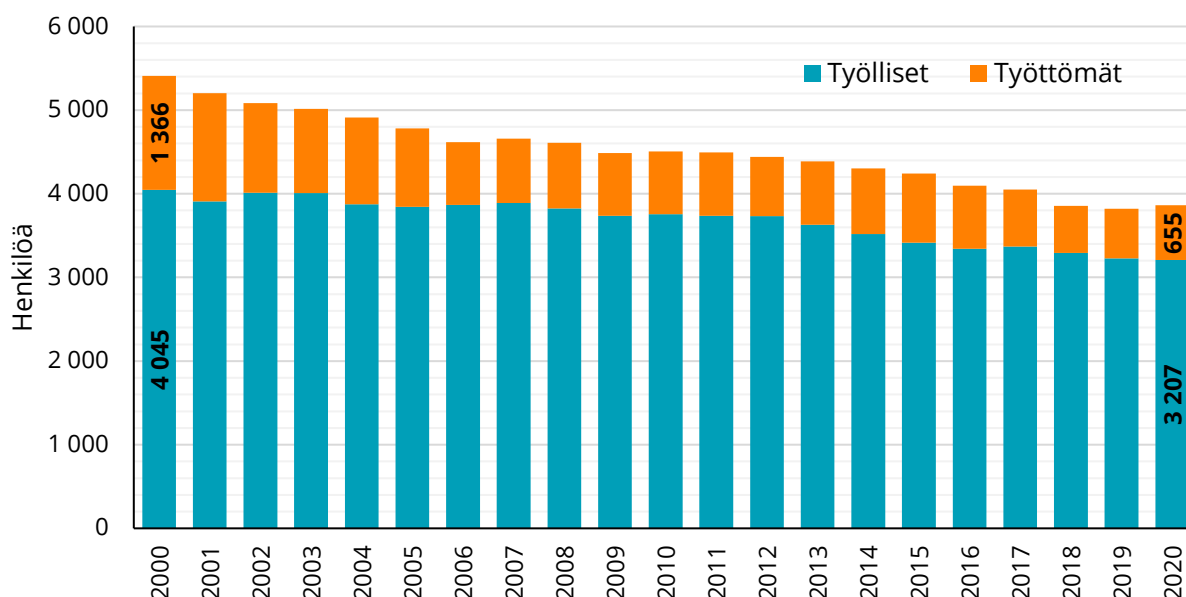
Taulukko 8. Nurmeksen alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³¹. (prosenttia alueella työssäkäyvistä)*

Toimiala	Nurmes	Sisäänpendelöijät						Yht.	%*
		Juuka	Lieksa	Joensuu	Rautavaara	Kuopio	Muut kunnat		
Yhteensä	2 743	116	88	31	29	28	155	447	14,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	386	18	14	4	9	5	52	102	20,9
C Teollisuus	421	24	12	1	1	2	11	51	10,8
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	12	0	0	0	0	0	0	0	0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	13	1	0	0	0	0	0	1	7,1
F Rakentaminen	144	7	2	0	3	2	4	18	11,1
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	250	9	9	5	4	6	15	48	16,1
H Kuljetus ja varastointi	124	7	2	0	0	0	11	20	13,9
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	130	4	4	3	0	1	5	17	11,6
J Informaatio ja viestintä	17	0	0	0	1	0	0	1	5,6
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	20	0	0	0	0	0	0	0	0,0
L Kiinteistöalan toiminta	15	0	0	0	0	1	1	2	11,8
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	85	2	0	2	1	2	4	11	11,5
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	98	0	0	0	0	0	1	1	1,0
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	93	9	10	6	0	2	13	40	30,1
P Koulutus	146	7	9	6	0	3	24	49	25,1
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	632	25	25	4	9	2	10	75	10,6
R Taiteet, viihde ja virkistys	23	0	0	0	0	1	3	4	14,8
S Muu palvelutoiminta	72	3	1	0	1	1	1	7	8,9
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	12	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Tuntematon	50	0	0	0	0	0	0	0	0,0

³¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

3.2 TYÖVOIMA

Nurmeksessa asui vuoden 2020 lopussa 3 862 työvoimaan kuuluvaa henkilöä. Heistä hie-
man yli 3 200 oli työllisiä ja työttömiä noin 650. Työvoiman määrä laski vuodesta 2000 noin
1 550 henkilöllä (–29 %). Työllisten määrä vähentyi 21 prosentilla ja työttömien määrä 52
prosentilla. Nurmeksien työllisestä työvoimasta 84 prosenttia oli vuonna 2019 palkansaajia.
Kuusi prosenttia oli maa- ja metsätalousyrittäjiä ja kymmenen prosenttia muiden alojen yrit-
täjiä. Työllisistä 51 prosenttia oli naisia. Miehet olivat naisia useammin ammattiasemaltaan
yrittäjiä. Työllisistä miehistä toimi yrittäjinä 22 prosenttia ja työllisistä naisista 11 prosenttia.
Myös palkankansaajanaisten ja -miesten sosioekonomisessa asemassa oli eroja. Naisista
suurin osa oli toimihenkilöitä ja miehistä työntekijöitä. (Kuvio 17, Taulukko 9.)

Kuvio 17. Nurmeksessa asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³².

Taulukko 9. Nurmeksien työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³³.

Työllisten ammattiasema	Työllisten määrä	Osuus työllisistä, %		
		Yhteensä	Naisista	Miehistä
Yrittäjät	526	16,3	11,1	21,7
- Maa- ja metsätalousyrittäjät	201	6,2	4,5	8,0
- Muut yrittäjät	325	10,1	6,5	13,7
Palkansaajat	2700	83,7	88,9	78,3
Työlliset yhteensä	3 226	100,0	100,0	100,0
Palkansaajien sosioekonominen asema	Palkansaajien määrä	Osuus työllisistä, %	Osuus palkansaajista, %	
			Naisista	Miehistä
- Ylemmät toimihenkilöt	345	10,7	14,0	11,3
- Alemmat toimihenkilöt	1055	32,7	56,8	18,3
- Työntekijät	1280	39,7	28,5	69,5
- Tuntematon	20	0,6	0,6	0,9
Palkansaajat yhteensä	2 700	83,7	100,0	100,0

³² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-
tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

³³ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Vuonna 2020 Nurmeksen työllisistä 22 prosenttia työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa. Seuraavaksi eniten Nurmeksessa työssäkäyviä työllistivät teollisuus (15 prosenttia), maa- ja metsätalous (13 prosenttia) sekä tukku- ja vähittäiskauppa (9 %). Myös rakentaminen (6 %), koulutus (6 %) sekä kuljetus ja varastointi (5 %) olivat tärkeitä työllistäjiä. Hieman yli neljäsosa Nurmeksen työllisestä työvoimasta oli vuonna 2020 korkeakoulutettuja. Toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli 61 prosenttia ja 11 prosenttia oli vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa.

Taulukko 10. Nurmeksen työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³⁴.

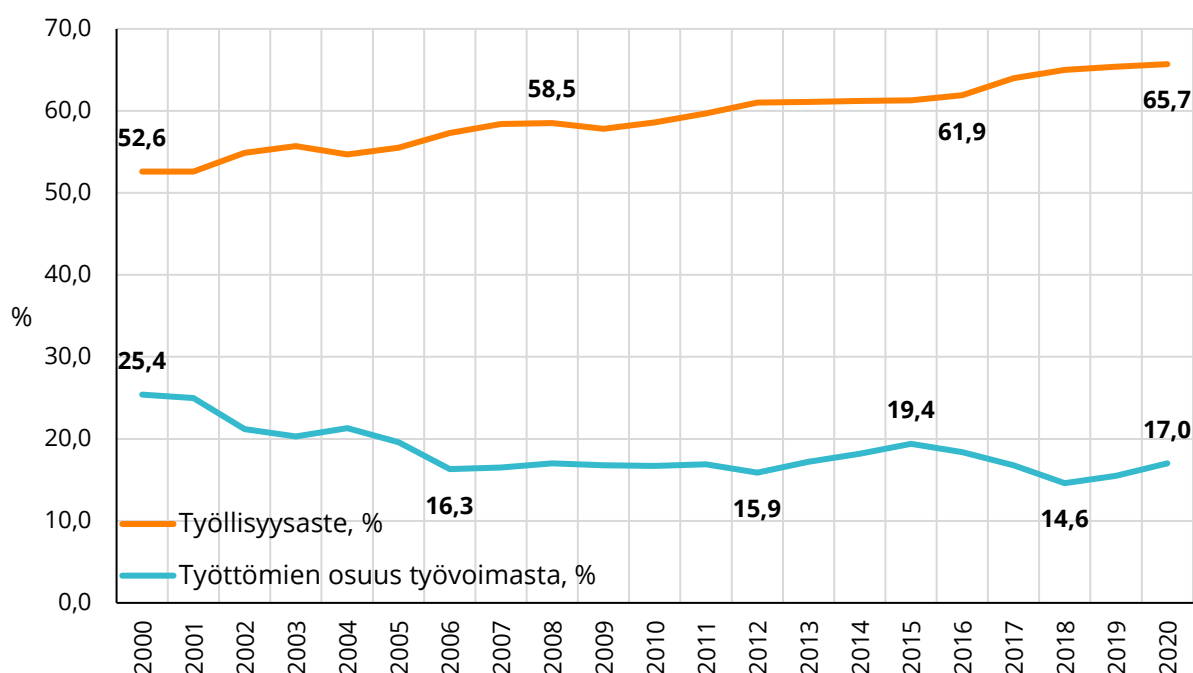
Toimiala	Koulutusaste, %				Yhteensä	
	Toi- nen aste	Alin / alempi korkea- aste	Ylempi korkea-/ tutkija- koul.aste	Vain perus- aste	N	%
Yhteensä	61,2	21,7	6,5	10,7	3 207	100,0
A Maa-, metsä- ja kalatalous	68,1	15,5	2,5	14,0	401	12,5
B Kaivostoiminta ja louhinta	74,3	14,3	2,9	8,6	35	1,1
C Teollisuus	74,3	10,6	0,6	14,5	470	14,7
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	58,3	33,3	8,3	0,0	12	0,4
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesi- huolto, jätehuolto	66,7	20,0	0,0	13,3	15	0,5
F Rakentaminen	67,3	12,1	2,5	18,1	199	6,2
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	64,0	24,1	2,4	9,4	286	8,9
H Kuljetus ja varastointi	75,9	4,9	0,0	19,1	162	5,1
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	73,2	16,7	2,9	7,2	138	4,3
J Informaatio ja viestintä	11,5	65,4	23,1	0,0	26	0,8
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	33,3	55,6	7,4	3,7	27	0,8
L Kiinteistöalan toiminta	45,8	29,2	8,3	16,7	24	0,7
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	48,6	33,6	7,5	10,3	107	3,3
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	70,9	10,3	2,6	16,2	117	3,6
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	29,8	51,1	13,0	6,1	131	4,1
P Koulutus	29,4	22,6	45,8	2,3	177	5,5
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	59,5	30,0	4,8	5,7	714	22,3
R Taiteet, viihde ja virkistys	19,2	30,8	34,6	15,4	26	0,8
S Muu palvelutoiminta	53,8	26,9	12,8	6,4	78	2,4
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	58,3	16,7	0,0	25,0	12	0,4
Tuntematon	56,0	18,0	8,0	18,0	50	1,6

Eniten korkeakoulutettuja työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa (248), koulutuksessa (121), julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa (84) sekä tukku- ja vähittäiskaupassa (76). Korkeakoulutettujen osuus oli suurin informaation ja viestinnän (88 prosenttia) ja koulutuksen (68 prosenttia) toimialoilla. Lisäksi julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen, taiteen, viihteen ja virkistysten sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnan työntekijöistä yli puolet oli korkeakoulutettuja. Muilla aloilla enemmistö oli toisen asteen koulutuksen suorittaneita.

³⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Määrällisesti eniten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevia työllisiä oli teollisuuden (68), maa- ja metsätalouden (56) ja terveys- ja sosiaalipalveluiden (41) toimialoilla. Suhteellisesti eniten vain perusasteen suorittaneita työskenteli kotitalouksien toiminta työnantajina (25 prosenttia), kuljetuksen ja varastoinnin (19 prosenttia) sekä rakentamisen (18 prosenttia) toimialoilla. (Taulukko 10.)

Nurmeksien työllisyysaste parantui vuosina 2000–2020. Tarkastelujaksolla työllisyysaste oli alhaisimmillaan (52,6 %) oli vuosina 2000 ja 2001 ja korkeimmillaan (65,7 %) vuonna 2020. Työttömien osuus työvoimasta pysyi koko tarkastelujakson melko korkealla tasolla. Työttömien osuus oli korkeimmillaan (25,4 %) vuonna 2000. Sen jälkeen työttömyys vähentyi vuoteen 2006, jolloin työttömien osuus oli 16–17 prosenttia, josta se 2010-luvun puolivälissä nousi melkein 20 prosenttiin. (Kuvio 18.)

Kuvio 18. Nurmeksien työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta³⁵ vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, StatFin, Kuntien avainluvut³⁶.

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan lokakuussa 2022 Nurmeksessa oli 414 työtöntä työnhakijaa, mikä oli vähemmän kuin samana ajankohtana kahtena edellisenä vuonna. Lokakuussa 2022 työttömien osuus työvoimasta oli 10,7 prosenttia, joten työttömien osuus työvoimasta vähentyi hieman yli yhdellä prosenttiyksiköllä vuotta aiempaan verrattuna. Koko Pohjois-Karjalassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,8 prosenttia. Lokakuussa 2022 Nurmeksessa työttömistä oli miehiä 66 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömiä 37 prosenttia. Työvoimapalveluissa oli 5,3 prosenttia työvoimasta, ja aktivointiaste³⁷ (33,0 %) oli lähes samalla tasolla kuin koko Pohjois-Karjalassa (33,2 %). (Taulukko 11.)

³⁵ Työllisyysaste on 18–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä. Työvoimaan kuuluvat 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä tai työttömiä. Vuodesta 2005 lähtien työllisten alaikäraja on ollut 18 vuotta. Aikasarjan vertailukelpoisuuden vuoksi työttömien osuus työvoimasta on laskettu tässä 18–74-vuotiaasta väestöstä. Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

³⁶ <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

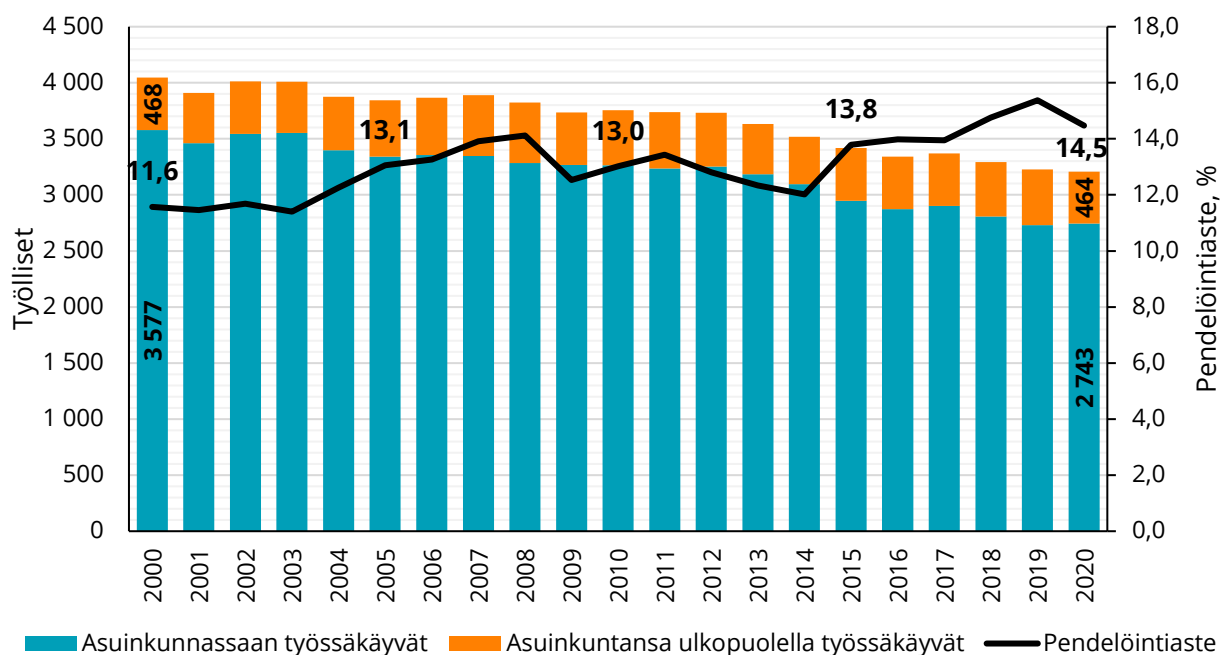
³⁷ Aktivointiaste = TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työttömien työnhakijoiden ja TE-hallinnon palveluissa olevien summasta

Taulukko 11. Työttömyys Nurmeksessa lokakuussa 2020,2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työnvälitystilasto³⁸.

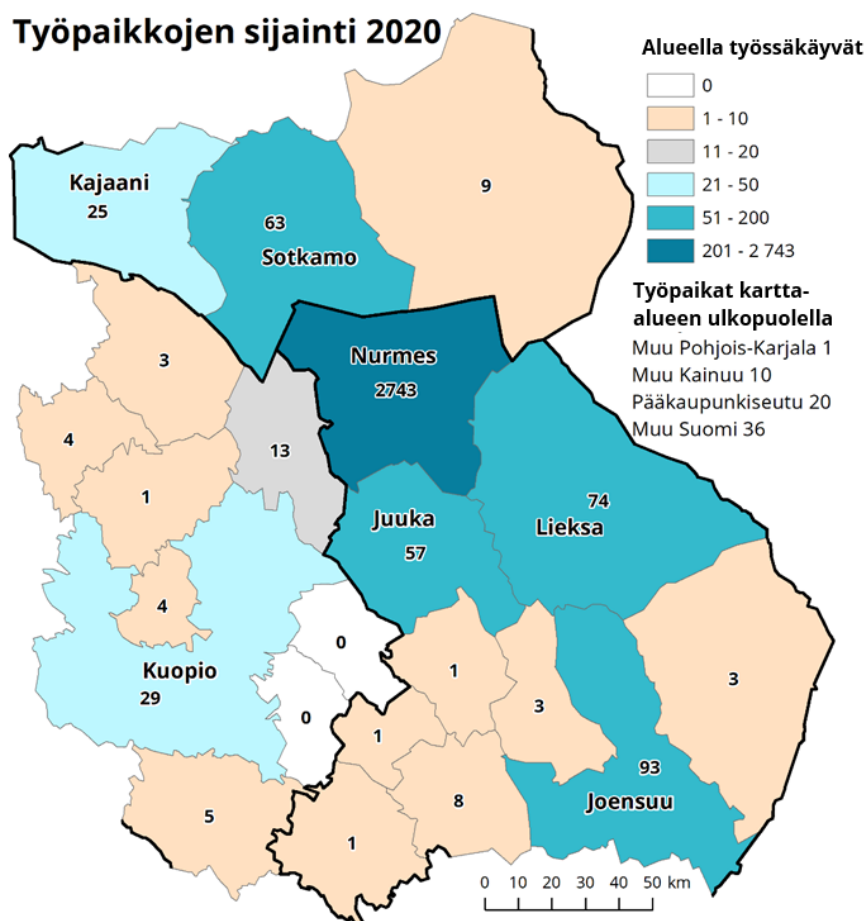
Työttömyyden avainluvut	10/2020	10/2021	10/2022
Työttömät työnhakijat	540	457	414
TK:n Työssäkäyntitilaston työvoima	3857	3819	3862
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	14,0	12,0	10,7
Työttömät työnhakijat, miehet (% työttömistä)	324 (60 %)	289 (37 %)	274 (66 %)
Työttömät työnhakijat, naiset (% työttömistä)	216 (40 %)	168 (37 %)	140 (34 %)
Alle 20-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	18 (3 %)	12 (3 %)	6 (1 %)
Alle 25-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	57 (11 %)	45 (10 %)	28 (7 %)
Yli 50-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	275 (51 %)	251 (55 %)	236 (57 %)
Vamm./pitkäaik.sair. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	76 (14 %)	76 (17 %)	66 (16 %)
Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita (% työttömistä)	14 (3 %)	14 (3 %)	13 (3 %)
Pitkäaikaistyöttömät (% työttömistä)	172 (32 %)	171 (37 %)	151 (37 %)
Aktivointiaste laskentapäivänä (%)	29,3	34,4	33,0
-TE-hallinnon palveluissa yhteensä (lkm.)	224	240	204
-TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työvoimasta	5,8 %	6,3 %	5,3 %
-Työvoimakoulutuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	31	36	32
- Valmennuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	7	..	..
-Työllistettynä olevat laskentapäivänä (lkm.)	85	108	104
-Työ- ja koulutuskokeilussa olevat laskentapäivänä (lkm.)	11	10	10
-Vuorotteluvapaasijaiset laskentapäivänä (lkm.)	10	8	7
-Kuntouttavassa työtoiminnassa laskentapäivänä (lkm.)	33	29	27
-Omaehtoisessa opiskelussa laskentapäivänä (lkm.)	47	46	21
Avoimet työpaikat kuukauden laskentapäivänä (lkm.)	61	73	79
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana (lkm.)	64	88	55

Nurmeksien työllisestä työvoimasta 2 740 henkilöä (85 %) työskenteli vuonna 2020 kotikunnassaan ja 460 henkilöä (15 %) kävi työssä Nurmeksien ulkopuolella. Vuosina 2000–2021 pendelöivien eli kotikunnan ulkopuolella työssä käyvien määrä vaihteli 450 ja 540 välillä ja korkeimmillaan pendelöivien määrä oli vuosina 2007–2008. Vuosina 2000–2020 pendelöijien osuus työllisistä kasvoi 12 prosentista 15 prosenttiin. Koska pendelöijien määrä pysyi lähes samana, johtui pendelöintiasteen kasvu pääasiassa työllisten määrän vähenemisestä. Nurmelaisten suurimmat pendelöintivirrat suuntautuivat Joensuuhun (93), Lieksaan (74), Juukaun (57) ja Kainuun puolelle Sotkamoon (33) ja Kajaaniin (25). Kuopiossa kävi töissä 29 nurmeslaista. Nurmeksien työllisistä 98 prosenttia työskenteli Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Pohjois-Savon alueilla työssäkäynnin muissa maakunnissa ollessa hyvin vähäistä. (Kuvio 19, Kartta 5.)

³⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työnvälitystilasto [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 3.10.2022].
Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyonv>

Kuvio 19. Nurmeksessa asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³⁹.

Kartta 5. Nurmeksens työllisten työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴⁰.

³⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

⁴⁰ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Nurmeksen työllisen työvoiman pendelöinnin määrä ja suhteellinen osuus vaihtelivat toimialoittain. Vuonna 2020 pendelöitiin eniten terveys- ja sosiaalialan työpaikkoihin (82 työllistä). Toiseksi eniten pendelöitiin rakentamisessa (55 työllistä). Kaikki kaivostoiminnassa työskennelleet 35 nurmeslaista pendelöivät muualle töihin. Pendelöinti oli määrällisesti ja suhteellisesti suurta myös teollisuuden (49 työllistä), julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (38 työllistä), kuljetuksen ja varastoinnin (38 työllistä) ja koulutuksen (31 työllistä) toimialoilla. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Nurmeksen työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴¹. (prosenttia työllisestä työvoimasta)*

Toimiala	Nurmes	Ulospendelöijät						
		Joensuu	Lieksa	Sotkamo	Juuka	Muut kunnat	N	%*
Yhteensä	2 743	93	74	63	57	177	464	14,5
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	386	4	2	2	0	7	15	3,7
B Kaivostoiminta ja louhinta	0	0	1	31	0	3	35	100,0
C Teollisuus	421	7	9	3	12	18	49	10,4
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	12	0	0	0	0	0	0	0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	13	0	0	0	0	2	2	13,3
F Rakentaminen	144	5	4	12	0	34	55	27,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori-ajoneuvojen korjaus	250	4	7	4	6	15	36	12,6
H Kuljetus ja varastointi	124	5	2	2	6	23	38	23,5
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	130	0	1	1	2	4	8	5,8
J Informaatio ja viestintä	17	2	0	0	0	7	9	34,6
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	20	3	2	0	1	1	7	25,9
L Kiinteistöalan toiminta	15	6	0	1	0	2	9	37,5
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	85	7	4	1	0	10	22	20,6
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	98	10	1	1	0	7	19	16,2
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	93	7	15	0	4	12	38	29,0
P Koulutus	146	12	8	0	1	10	31	17,5
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	632	20	17	2	22	21	82	11,5
R Taiteet, viihde ja virkistys	23	0	1	1	0	1	3	11,5
S Muu palvelutoiminta	72	1	0	2	3	0	6	7,7
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	12	0	0	0	0	0	0	0,0
Tuntematon	50	0	0	0	0	0	0	0,0

⁴¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS

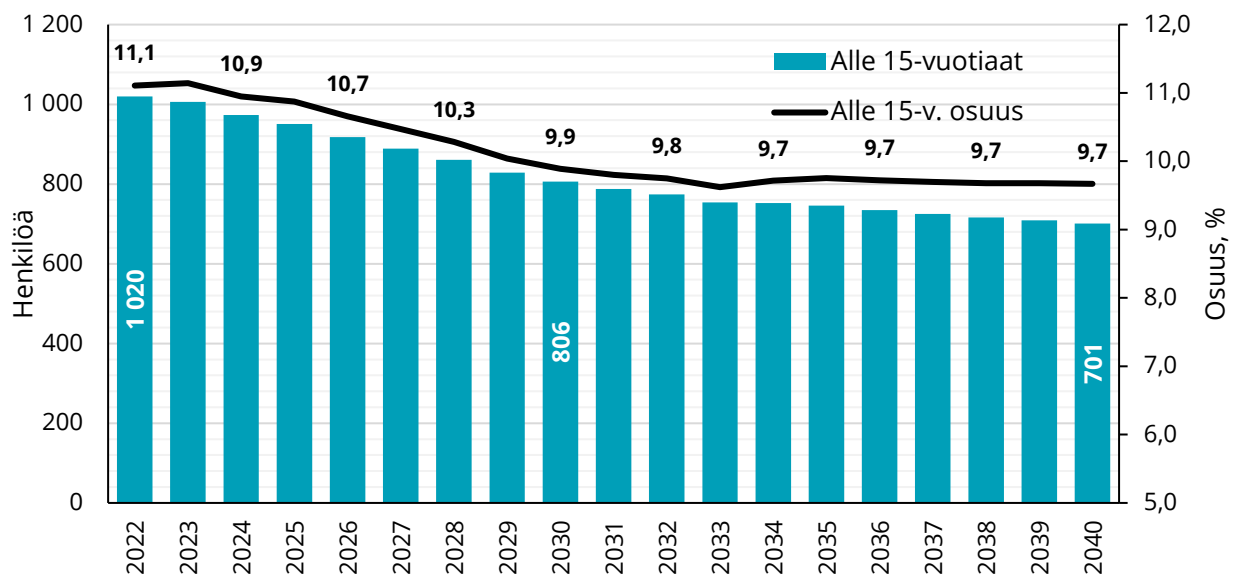
Väestömäärän ja -rakenteen muutokset vaikuttavat julkisten palvelujen järjestämiseen. Palvelutarpeiden muutokset edellyttävät palvelutarjonnan uudelleenmitoitusta. Nurmeksessa ja aiemmin myös Valtimolla palvelujen tarjontaa on jouduttu sopeuttamaan voimakkaasti siten, että nykyisin kaikki julkiset ja yksityiset kaupalliset peruspalvelut sijaitsevat Nurmeksen keskustaajamassa ja Valtimon kirkonkylällä.

Kaupungin eri toimialojen asiakaspalvelut sijaitsevat Nurmeksen kaupungintalolla sekä Valtimon entisellä kunnantalolla. Kasvatus- ja sivistyspalveluista Nurmeksen keskustaajamassa on neljä päiväkotia, alakoulu, yhtenäiskoulu, lukio sekä ammattioppilaitos Riverian kampus. Valtimolla on yksi päiväkotia, yhtenäiskoulu sekä Riverian metsäalan kampus. Terveyspalveluista kummastakin taajamasta löytyy terveysasema, jotka palvelevat arkisin, minkä lisäksi Nurmeksen asema päivystää iltaisin ja viikonloppuisin. Nurmeksessa toimii myös yksityinen lääkäriasema. Mielenterveys- ja päihdepalvelut sijaitsevat terveysasemilla. Valtimolla myös sosiaalitoimi palvelee terveysasemalla, kun Nurmeksessa se sijaitsee erikseen sosiaalitoimistossa. Valtion palveluista Nurmeksen keskustaajamassa sijaitsevat poliisin, TE-toimiston, verohallinnon, Kelan, ulosottolaitoksen, oikeusaputoimiston sekä Maanmittauslaitoksen toimipisteet. Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen paloasemat sijaitsevat sekä Nurmeksessa että Valtimolla.

Vapaa-ajan palveluista keskustaajamassa on kirjasto, nuorisotila, liikunta- ja monitoimihalli PielisAreena ja jäähalli. Lisäksi liikuntaa voi harrastaa koulujen liikuntasaleilla sekä yksityisillä kuntosaleilla ja Bomban kylpylässä. Nurmestalosta löytyy monipuoliset kokoustilat, museo, galleriatila, tanssisali ja monitoimisali, joka toimii myös elokuvateatterina. Nurmestalo toimii myös Ylä-Karjalan kansalaisopiston pääpaikkana. Valtimolla sijaitsee sivukirjasto sekä urheilutalo. Lisäksi kummastakin taajamasta sekä myös sivukyliltä löytyy erilaisia urheilukenttiä, kuntoratoja, uimarantoja ja muita ulkoliikuntapaikkoja. Sivukylä palvelee myös kirjastoauto.

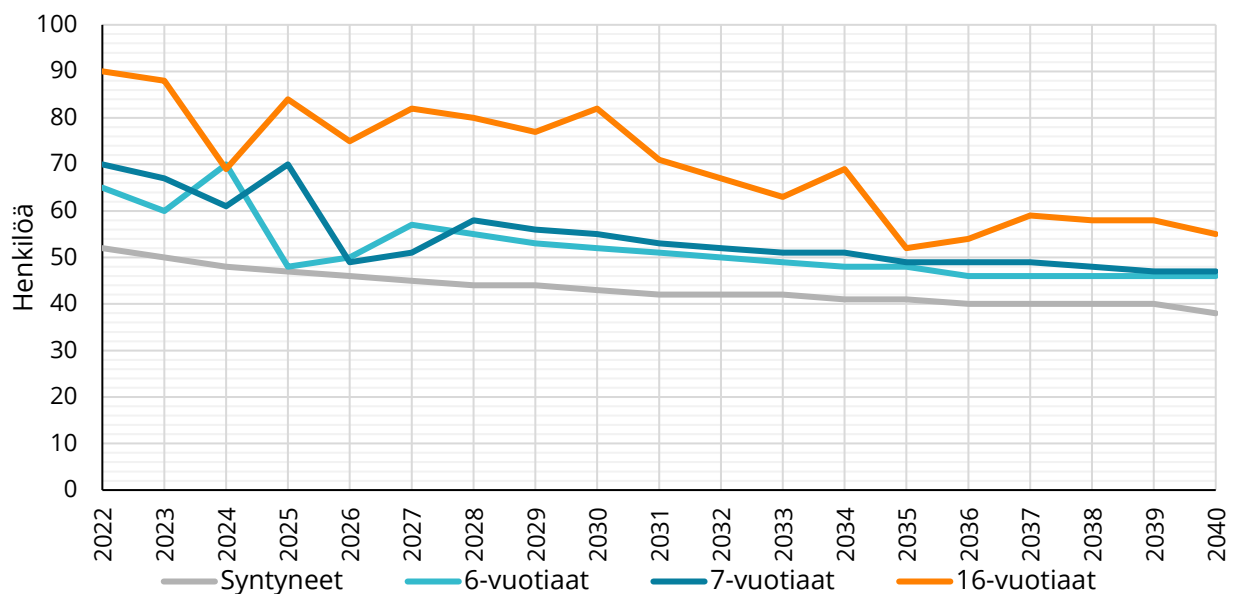
Kaupallisista palveluista Nurmeksen keskustaajamassa sijaitsee mm. viisi päivittäistavara-kauppaa, tavaratalo, Alko, kaksi apteekkia, kolme pankkia, posti sekä kolme polttoaineen jakelupistettä. Valtimolla toimii yksi päivittäistavarakauppa, apteekki, posti, pankki ja polttoaineen jakeluasema.

Kasvatus- ja opetuspalvelujen tarpeen määrittää lasten määrä. Tilastokeskus ennustaa Nurmeksen alle 15-vuotiaiden väestön määrän vähenevän. Vuoden 2022 lopussa Nurmeksessa on ennustettu olevan 1 020 alle 15-vuotiaasta lasta. Määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2030 mennessä 800 ja vuoteen 2040 mennessä 700 lapseen. Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla. Vuotuisen vähenemisen ennustetaan olevan 2020-luvulla 20–30 lasta ja 2030-luvulla kymmenen lasta vuodessa. Samanaikaisesti alle 15-vuotiaiden osuuden kunnan väestöstä ennustetaan pienenevän yli prosenttiyksikön verran. (Kuvio 20.)

Kuvio 20. Nurmeksessä alle 15-vuotiaiden väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste⁴².

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Nurmeksessä syntyvien lasten määrä vähenee edelleen 2020-luvulla ja vakiintuu 2030-luvulla noin 40 syntyvään lapseen vuodessa. Myös 6- ja 7-vuotiaiden eli esikoulun ja koulun aloittavien ikäluokkien koon ennustetaan pienenevän. Ennusteessa koulutaipaleensa aloittavien lasten määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä 70 lapsesta hieman vajaaseen 50 lapseen. Samoin 16-vuotiaiden lukion tai toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittavien ikäluokan ennustetaan pienenevän. 2020-luvulla 16-vuotiaiden ikäluokan koon ennustetaan vähenevän 90 nuoresta ja pienentyvän 2030-luvun puoliväliin mennessä 55 nuoreen. (Kuvio 21.)

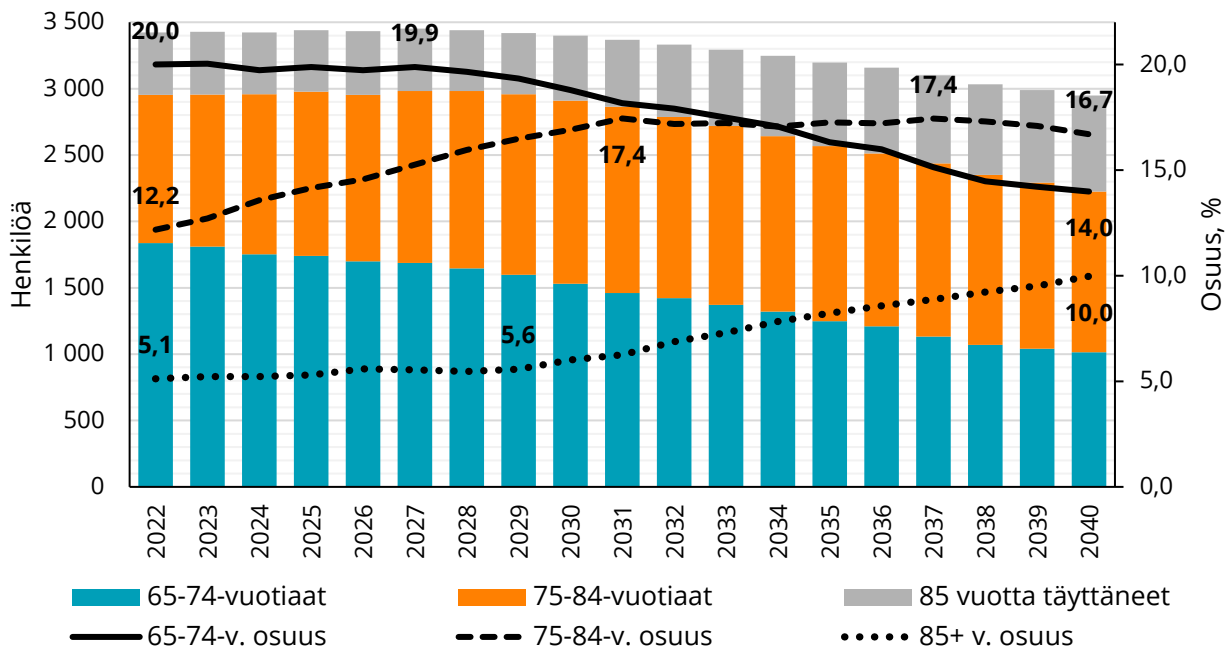

Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Nurmeksessä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴³.

⁴² Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

⁴³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky määrittävät ikäihmisten palvelujen tarvetta. Nurmeksen ikäihmisten palvelujen tarve kasvaa, sillä kunnan väestö ikääntyy. Ennusteen mukaan Nurmeksen 65 vuotta täyttäneiden määrä vähenee tasaisesti vuosina 2022–2040. Väestö vanhenee ja 65–74-vuotiaiden määrä pienenee tarkasteluajanjaksolla 822 henkilöllä ja miltei puolittuu, mutta sen sijaan 75-vuotta täyttäneiden määrä kasvaa. 75–84-vuotiaiden määrä kasvaa yli 90 henkilöllä ja 85 vuotta täyttäneiden määrä noin 250 henkilöllä, ja heitä on vuonna 2040 lähes 54 prosenttia enemmän kuin vuonna 2022. 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvaa 37 prosentista 41 prosenttiin. (Kuvio 22.)

Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Nurmeksen väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁴.

Palvelun saavutettavuuteen vaikuttavat palvelun sijainti ja sen käyttäjän asuinpaikka sekä palvelun tavoittamiseksi tehdyn matkan matkavastukset, joita voidaan mitata esimerkiksi etäisyytenä, käytettynä aikana tai rahallisena kustannuksena. Tässä Nurmeksen palvelujen saavutettavuutta tarkastellaan aikaetäisyytenä henkilöautolla kuljettaessa kuntalaisten asuinpaikoilta palvelukeskuksiin, joissa on saatavilla julkisia ja yksityisiä palveluita. Nurmeksen alueella sijaitsee kaksi palvelukeskusta, Nurmeksen keskustaajama sekä Valtimon kirkonkylä. Nurmes on lähin palvelukeskus 77 prosentille ja Valtimo 23 prosentille kuntalaisista. Aivan kunnan lounaiskulmalta katsottuna Rautavaara ja itäkulmalla Lieksa on lähin palvelukeskus, mutta näillä alueilla ei asu ketään. (Taulukko 13, Kartta 6.)

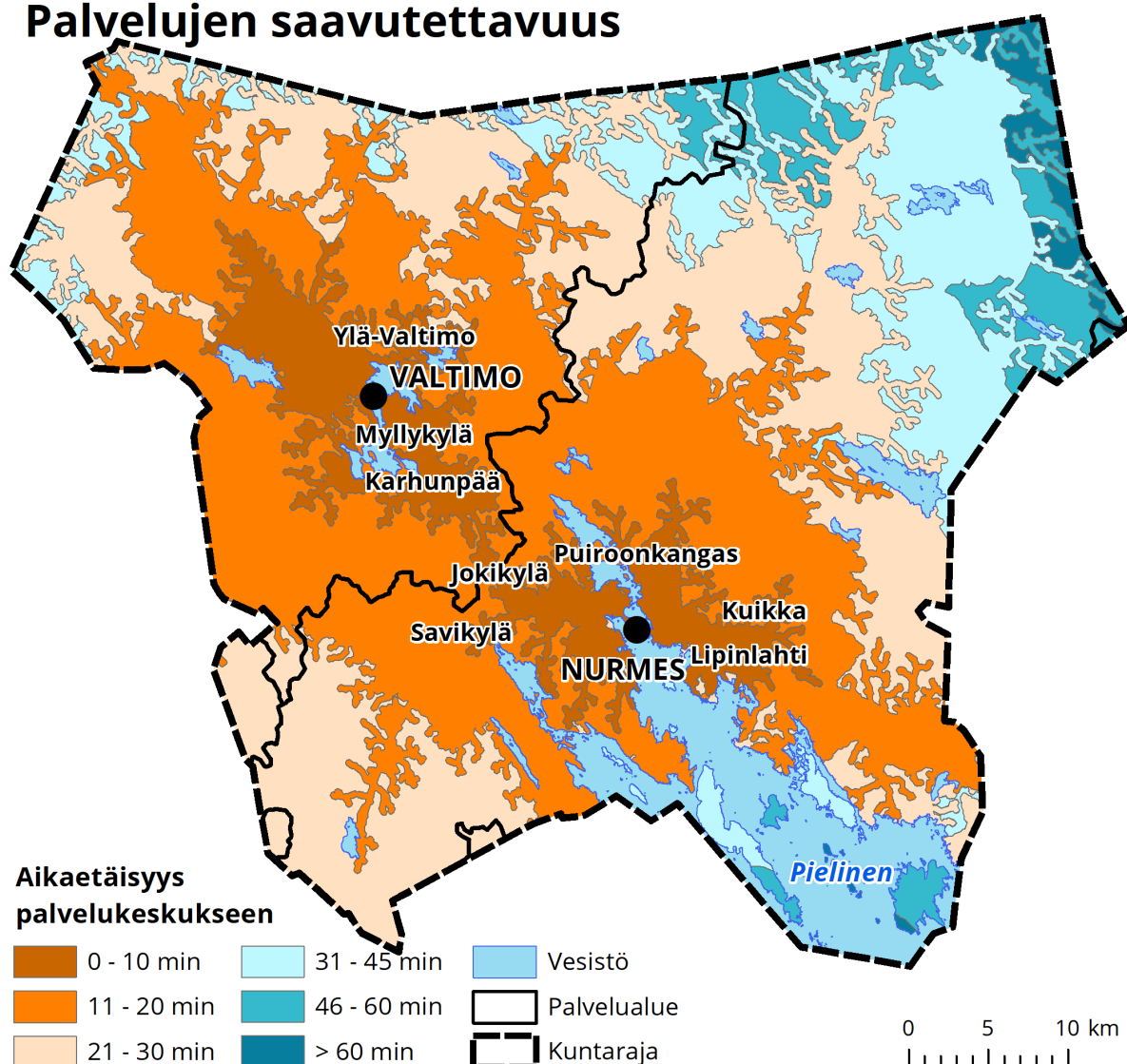
Kahden palvelukeskuksen ansiosta asiointimatkat Nurmeksessa ovat varsin maltillisia mo-
neen muuhun Pohjois-Karjalan kuntaan verrattuna ja suuri osa nurmeslaisista asuukin pal-
velukeskuksen välittömässä läheisyydessä. Lähes 60 prosenttia kuntalaisista asui vuonna
2021 korkeintaan viiden minuutin ja 95 prosenttia enintään 15 minuutin etäisyydellä Nur-
meksen tai Valtimon taajamien palveluista. Nurmeslaisten mediaanietäisyys palvelukeskuk-
seen oli neljä ja puoli minuuttia ja pisin mitattu aikaetäisyys palveluihin oli 29 minuuttia.
(Taulukko 13, Kartta 6.)

⁴⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaera>

Taulukko 13. Nurmeksien asukkaiden aikaetäisyys kunnan keskustaajamaan henkilöautolla vuonna 2021.
Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.

Etäisyys palvelukeskukseen	Palvelukeskus				
	Väestö yht.	Nurmes	Valtimo	Osuus, %	Kum. %
0-5 min	5 479	4 358	1 121	58,8	58,8
6-10 min	2 045	1 441	604	21,9	80,7
11-15 min	1 293	890	403	13,9	94,6
16-20 min	391	342	49	4,2	98,8
21-25 min	96	94	2	1,0	99,8
26-30 min	19	19		0,2	100,0
Osuus, %	100,0	76,6	23,4	100,0	

Palvelujen saavutettavuus

Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskusten palvelualueet (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseseen). Lähde: Väylävirasto, Digiroad (maantieverkko).

5 KUNTATALOUS

Väestön väheneminen ja vanheneminen haastavat Nurmeksen, kuten muidenkin kuntien, taloutta. Kuntakonsernin pitkän aikavälin taloudellista kehitystä kuvaava kertynyt ylijäämä oli Nurmeksessa vuonna 2021 lähes 3 300 euroa asukasta kohden. Pohjois-Karjalassa ja Nurmeksen kanssa saman kokoluokan kunnissa keskimärin ylijäämää oli kertynyt noin 1 800 euroa asukasta kohden. Nurmeksen omavaraisuusaste (56,4 %) oli myös verrokkeja korkeampi. Nurmekselle oli vuonna 2021 kertynyt velkaa huomattavasti verrokkeja vähemmän (4 319 e/as.), ja sen lainanhoitokyky oli verrokkeja parempi (1,8). Nurmeksen tuloveroprosentti oli verrokkeja matalampi (20,50 %) ja myös sen verotulot (3 500 e/as.) olivat verrokkeja pienemmät. Kunnan saamat valtionosuudet (4 774 e/as.) olivat kaikkia verrokkeja huomattavasti suuremmat. Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset olivat Nurmeksessa verrokkien tasolla (1 866 e/as.). Sen sijaan sosiaali- ja terveystoimen kustannukset (4 742 e/as.) olivat sekä maakunnan että samankokoisten kuntien keskiarvoa korkeammat. Sekä korkeat sote-menot että valtionosuuksien suuruus johtuvat merkittävältä osin Nurmeksen korkeasta sairastavuudesta ja ikääntyvästä väestöstä. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Nurmeksen kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut⁴⁵.

Tunnusluku	Nurmes	Pohjois-Karjala	5 001–10 000 as. kunnat	Manner-Suomi
Kertynyt ylijäämä, e/as.	3 276	1 754	1 868	2 984
Omavaraisuusaste, %	56,4	42,3	40,5	42,3
Vuosikatteen suhde poistoihin, %	101,3	122,1	135,5	140,4
Tulovero, %	20,50	20,73	21,24	20,02
Verotulot, e/as.	3 500	3 744	4 068	4 604
Valtionosuudet, e/as.	4 774	3 315	3 205	2 045
Lainat ja vuokravastuut, e/as.	4 319	6 863	6 191	9 065
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	36,0	58,6	58,7	82,6
Laskennallinen lainanhoitokate	1,8	1,4	1,6	1,3
Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	1 866	1 844	1 979	2 076
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	4 742	3 920	4 116	3 632

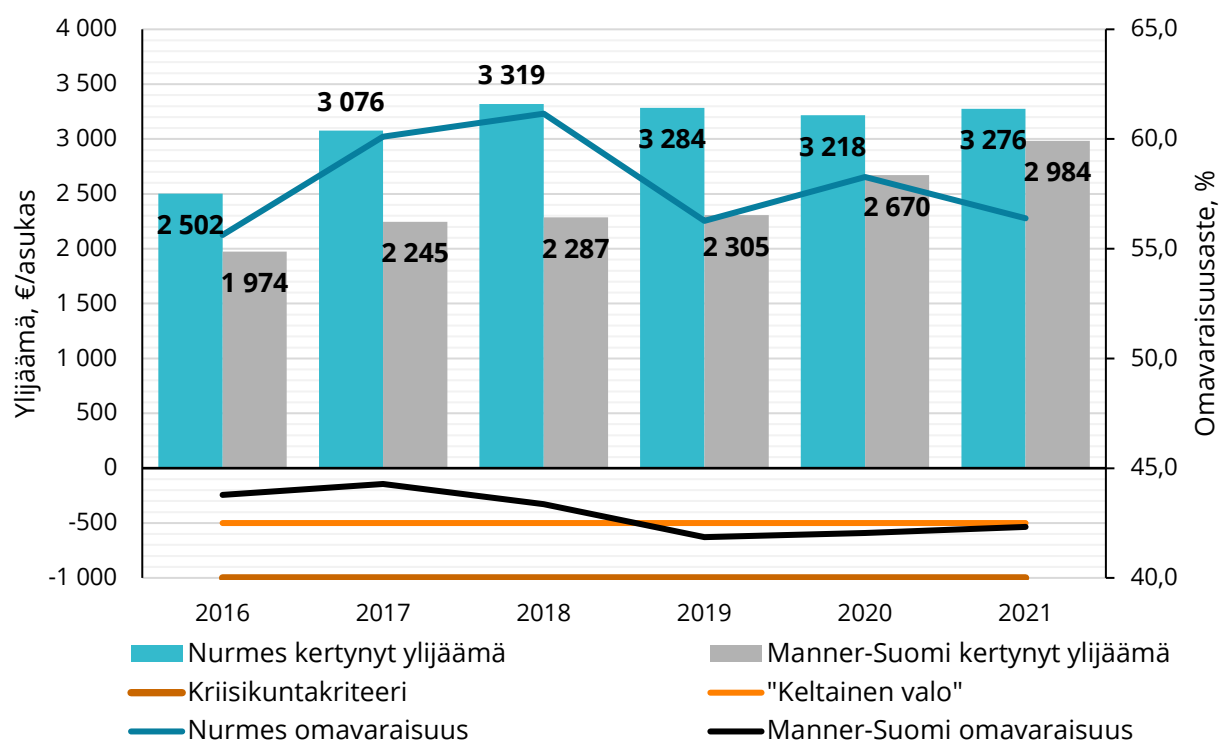
Seuraavaksi tarkastellaan Nurmeksen viime vuosien taloudellista kehitystä kuntalaissa (410/2015) määriteltyjen rahoituksen riittävyttä ja vakavaraisuutta kuvaavien talouden tunnuslukujen pohjalta. Lain mukaan tunnuslukujen raja-arvojen täytyessä kunta voidaan todeta kriisikunnaksi, jolloin käynnistetään arviointimenettely, jossa selvitetään kunnan mahdollisuudet turvata asukkaalleen lakisääteiset palvelut. Laissa määritetään kuusi kriteeriä, joista kaksi kuntakonsernin taloudellista alijäämää koskevaa kriteeriä voi täytyessään yksinään käynnistää arviointimenettelyn. Myös neljä muuta kriteeriä voivat yhdessä käynnistää menettelyn niiden kaikkien täytyessä kahtena peräkkäisenä vuotena. Lisäksi taloudellisille

⁴⁵ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>; <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

tunnusluville on esitetty (HE 280/2018) myös väljemmät raja-arvot, ns. "keltaiset valot", jotka eivät johda arviointimenettelyn käynnistämiseen, mutta joiden täyttyessä kunnan tulisi kiinnittää erityistä huomioita taloutensa kehitykseen ja analysointiin.

Yksi parhaista kunnan taloudellista tilaa kuvaava tunnusluku on kertynyt ylijäämä. Se ei kuvaa kunnan senhetkistä tilaa, vaan pidemmän aikavälin kehitystä. Ylijäämä kasvattaa kunnan vakavaraisuutta eli alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Toinen kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava mittari on omavaraisuusaste. Se ilmaisee, kuinka suuri osa konsernin pääomasta on omaa pääomaa. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä voi käynnistää ns. kriisikunnan arviointimenettelyn, mikäli kunta ei ole kattanut alijäämää neljässä vuodessa. Menettely voidaan käynnistää myös, mikäli viimeisimmässä konsernitilinpäätöksessä kertynyttä alijäämä on vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltävässä vähintään 500 euroa asukasta kohden. (Rainio 2018⁴⁶, Kuntaliitto 2020⁴⁷.)

Nurmeksien kuntakonsernin kertynyt ylijäämä vuonna 2021 oli 3 276 euroa asukasta kohden. Vuosina 2016–2018 ylijäämä kasvoi 2 500 eurosta 3 300 euroon. Tämän jälkeen kertynyt ylijäämä on aavistuksen laskenut. Nurmeksien ylijäämä oli Manner-Suomen keskiarvoa korkeampi koko tarkasteluajanjakson. Nurmeksien omavaraisuusaste oli koko maan keskiarvoa parempi. Vuonna 2021 Nurmeksien omavaraisuusaste oli 56,4 prosenttia, kun koko maan keskiarvo oli 42,3 prosenttia. (Kuvio 23.)

Kuvio 23. Nurmeksien kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁸.

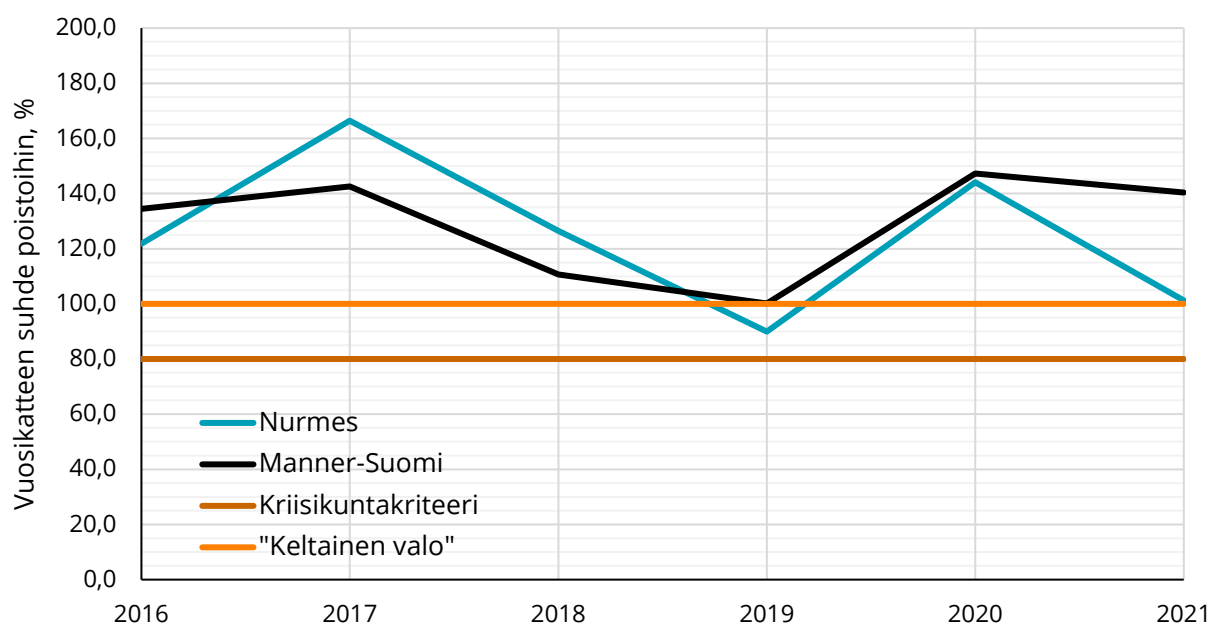
⁴⁶ Henrik Rainio (2018). Kriisikuntakriteerit muuttumassa – parempaan suuntaan <https://web.archive.org/web/20211205025019/https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2018/kriisikuntakriteerit-muuttumassa-parempaan-suuntaan> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁷ Kuntaliitto 30.11.2020. Uudet kriisikuntakriteerit. <https://web.archive.org/web/20211019143037/https://www.kuntaliitto.fi/talous/budjetointi-ja-taloussuunnittelu/uudet-kriisikuntakriteerit> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁸ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on yksi parhaista kunnan talouden tasapainon mittareista ja se kuvaa erityisesti kunnan lyhyen aikavälin tilannetta. Jos vuosikate riittää poistoihin, kunnan talous on tasapainossa. Kriisikuntakriteerinä on se, että vuosikate kattaa alle 80 prosenttia poistoista. "Keltaisen valon" raja-arvona pidetään vuosikatteen 100 prosentin osuutta poistoista eli tilannetta, jossa vuosikate riittää juuri ja juuri poistoihin. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Nurmeksen kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin oli vuonna 2021 100,1 eli vuosikate kattoi juuri poistot. Nurmeksen vuosikatteen ja poistojen suhde seurasi suunnilleen Manner-Suomen keskimääräistä kehitystä vuosina 2016–2020, mutta vuonna 2021 sen kehitys oli muuta maata heikompi. Vuonna 2019 Nurmes alitti "keltaisen valon" tason, mutta tilanne korjaantui seuraavana vuonna. (Kuvio 24.)

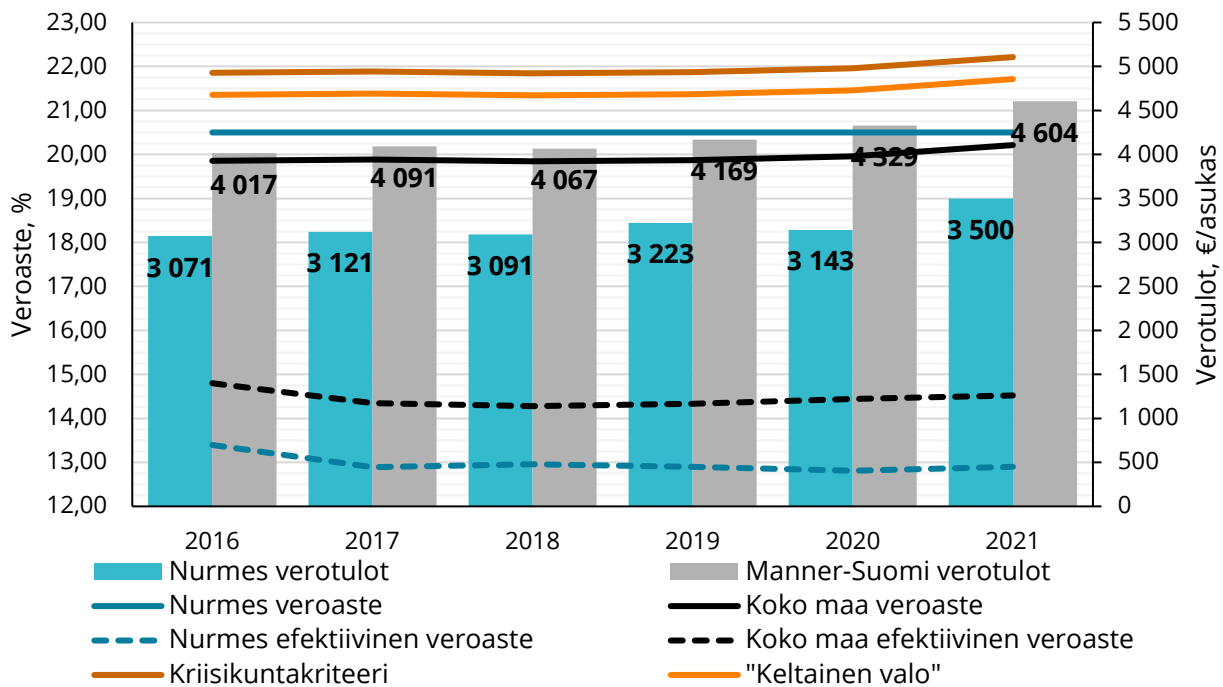
Kuvio 24. Nurmeksen kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁹.

Kuntavero on kuntien tärkein tulonlähde ja kunnilla on itsehallintoon perustuva oikeus päättää veroprosentistaan. Kriisikuntakriteerinä tuloveroprosentti kuvaa osaltaan kunnan taloudellista liikkumavaraa, sillä korkean tuloveroprosentin kunnalla on vähemmän liikkumavaraa kuin matalan veroprosentin kunnalla. Kriteerin raja-arvona on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi tuloveroprosentti. "Keltaisen valon" raja-arvona on 1,5 prosenttiyksikköä keskimääräistä korkeampi tuloveroprosentti. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Nurmeksen tuloveroprosentti vuosina 2016–2021 oli 20,50 prosenttia. Koko maan keskimääräinen veroaste vuonna 2021 oli 20,21 ja kriisikuntakriteerin raja 22,21 prosenttia. Nurmes sai vuonna 2021 verotuloja 3 500 euroa asukasta kohden. Verotulot kasvoivat yli 350 eurolla aiempaan tasoon nähden. Silti Nurmeksen verotulot olivat noin 76 prosenttia Manner-Suomen keskiarvosta, vaikka Nurmeksen veroaste oli 0,3 prosenttiyksikköä korkeampi. Tämä kertoo nurmeslaisten keskimääräistä matalammasta tulotasosta ja siten heikommasta veronmaksukyvyistä. Vaikka Nurmeksen nimellinen tuloveroprosentti oli 20,50,

⁴⁹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

kunnan todellinen (efektiivinen) veroaste oli vuonna 2021 vain 12,90 prosenttia. Efektiivinen veroaste kertoo maksuunpannun kunnallisveron suhteen ansiotuloihin ja huomioi kunnallisverotuksessa tehtävät erilaiset vähennykset. Vähennykset painottuvat alemmille tulotasoille, jolloin efektiivinen veroaste on alhaisempi. Mitä pienempi nimellisen ja efektiivisen veroasteen erotus on, sitä maksukykyisempiä kunnan asukkaat ovat. Vuonna 2021 Nurmeksen nimellisen ja efektiivisen veroasteen erotus oli 7,60 prosenttiyksikköä, kun koko maan keskimääräinen erotus oli 5,69 prosenttiyksikköä. (Kuntaliitto 2019⁵⁰, Kuvio 25.)

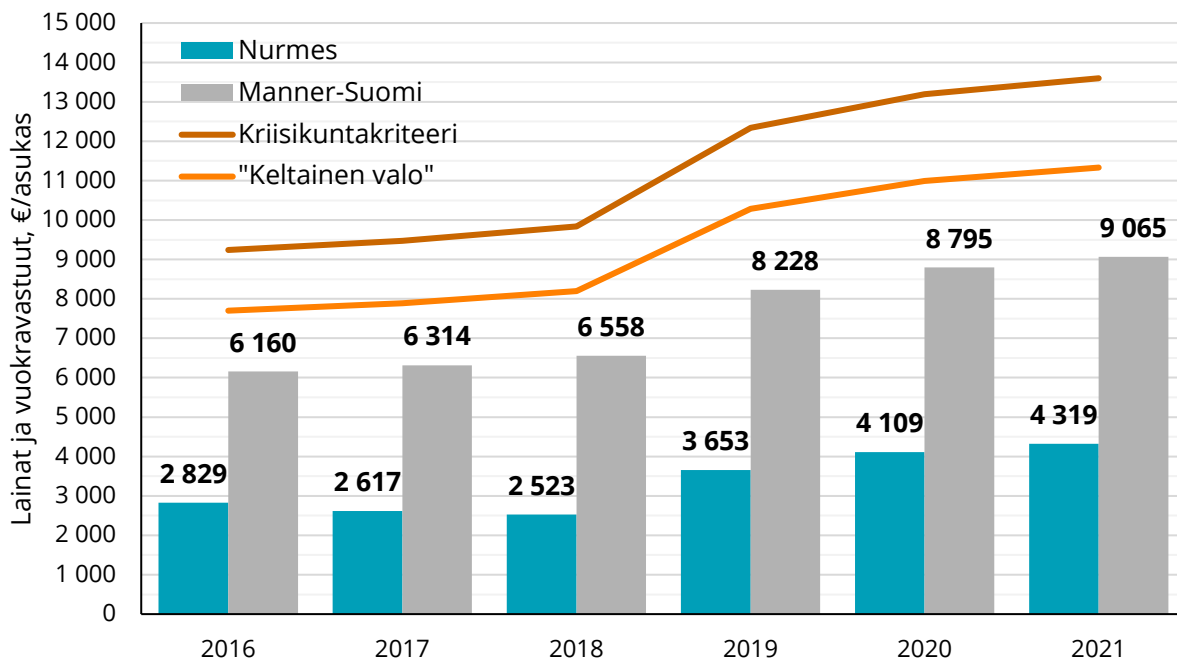
Kuvio 25. Nurmeksen tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵¹.

Lainakannalla tarkoitetaan kunnan tai konsernin korollista vierasta pääomaa, käytännössä velkaa. Velan maksuvelvoitteet ovat usein kiinteitä ja ne on pystyttävä hoitamaan, vaikka kuntakonsernin tulos heikkenisi. Tämän vuoksi lainat ovat yksi kriisikuntakriteereistä. Vuodesta 2022 alkaen kriteeristössä huomioidaan lainamäärän lisäksi myös vuokravastuut. Tämä kuvastaa paremmin kunnan taloudellista todellisuutta nykypäivänä, kun esimerkiksi kiinteistöjen leasing-järjestelyt ovat yleistyneet. Kriisikuntakriteerin raja-arvo on 50 prosenttia ja "keltaisen valon" raja-arvo 25 prosenttia koko maan keskimääräistä korkeammat laina- ja vuokravastuut. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Nurmeksen kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut olivat vuonna 2021 noin 4 320 euroa asukasta kohden. Vuoteen 2018 asti laskelmassa on huomioitu ainoastaan konsernin lainat, mutta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Vuosina 2016–2018 konsernin lainat laskivat 2 800 eurosta 2 500 euroon. Vuosina 2019–2021 lainat kasvoivat 3 400 eurosta 3 800 euroon ja vuokravastuut 250 eurosta noin 500 euroon. Nurmeksen lainat ja vuokravastuut olivat koko tarkastelujakson merkittävästi Manner-Suomen keskiarvoa alhaisemmat; vuonna 2021 noin 48 prosenttia keskiarvosta. (Kuvio 26.)

⁵⁰ Kuntaliitto 18.11.2019. Kuntien veroprocentit ja efektiiviset veroasteet. [https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprocentit/kuntien-veroprocentit-ja-efektiiviset-veroasteet](https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprocentit/kuntien-veroprocentit/kuntien-veroprocentit-ja-efektiiviset-veroasteet) Viitattu 19.10.2021.

⁵¹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

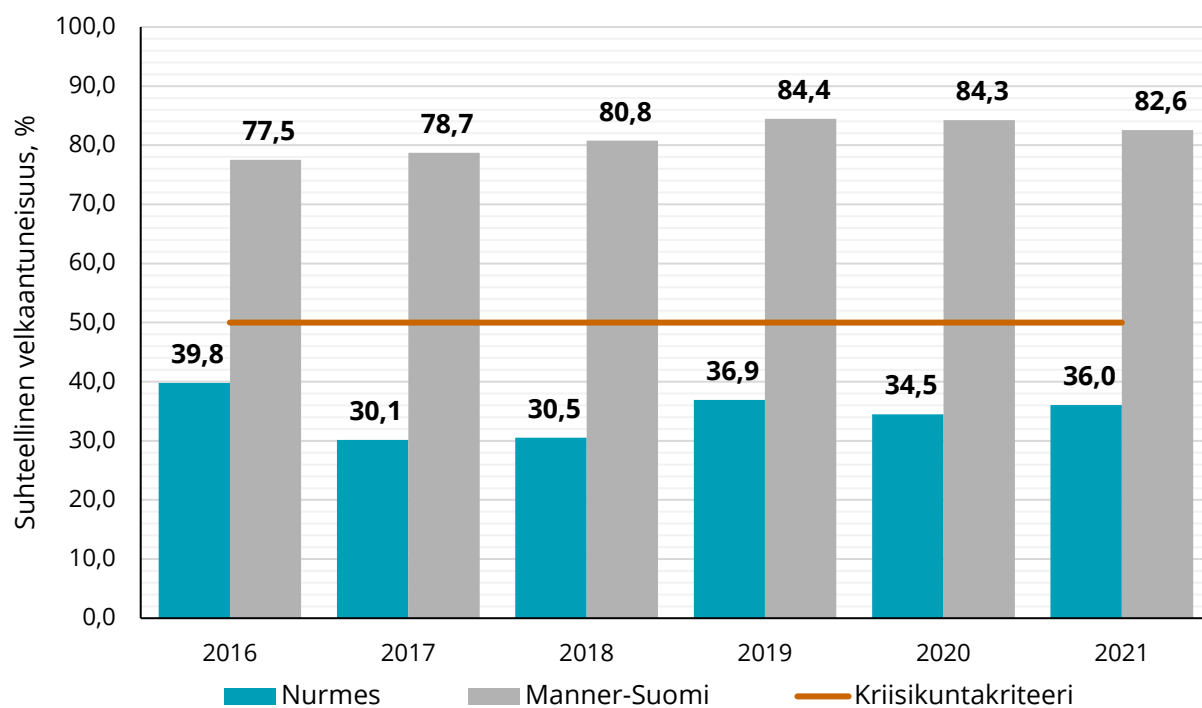

Kuvio 26. Nurmeksen kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵².

Yksi kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on suhteellinen velkaantuneisuus. Se mittaa tuottojen riittävyyttä velkojen hoitoon eli kuinka paljon konsernin käyttötuoloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä vähäisempää suhteellinen velkaisuus on, sitä paremmat mahdollisuudet kuntakonsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus oli vuoteen 2021 asti yksi kriisikuntakriteeri ja sen raja-arvo oli vähintään 50 prosentin velkaantuneisuus. Vuodesta 2022 alkaen kuntakonsernin velanhoitokykyä kuvaava laskennallinen lainanhoitokate korvasi suhteellisen velkaantuneisuuden kriisikuntakriteerinä. Laskennallinen lainanhoitokate ilmaisee vuosikatteen suhteen lainojen korkokuluihin ja laskennallisiin lyhennyksiin. Laskennallinen lainanhoitokatte kriisikuntakriteerin raja-arvo on 0,8 ja keltaisen valon raja-arvo 1,0 eli tilanne, jossa konsernin vuosikate riittää juuri ja juuri lainanhoitokulujen kattamiseen. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Nurmeksen kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli vuonna 2021 36 prosenttia. Vuonna 2016 Nurmeksen velka-aste oli 40 prosenttia, mutta se laski vuonna 2017 lähes kymmenen prosenttiyksikköä 30 prosenttiin. Vuonna 2019 Nurmeksen velkaantuneisuus kasvoi 37 prosenttiin, millä tasolla se on sittemmin pysynyt. Nurmeksen velka-aste on huomattavasti Manner-Suomen keskiarvoa matalampi ja se on yksi vähiten velkaantuneita Manner-Suomen kuntia. Manner-Suomen keskimääräinen velka-aste kasvoi tarkastelujaksolla 77,5 prosentista 83 prosenttiin. (Kuvio 27.)

⁵² <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kuvio 27. Nurmeksen kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵³.

⁵³ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

6 STRATEGISET VALINNAT JA UUDISTUMINEN

Nurmeksen strategian missiona on edistää asukkaidensa hyvinvointia, vahvistaa kuntalaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kehittää alueen elinvoimaa. Strategian läpileikkaavia toimintatapoja ovat avoimuus, turvallisuus ja ympäristövastuullisuus. Kuntastrategiassa on huomioitu myös Valtimon ja Nurmeksen vuonna 2020 toteutettu kuntaliitos. (Nurmeksen kaupungin strategia 2022–2025⁵⁴).

Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet, keinot ja mittarit on määritelty vuosille 2022–2025 laaditussa hyvinvointisuunnitelmassa (KH 24.10.2022, hyvinvointisuunnitelman luonnos 2022–2025). Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet on valittu HYTE-työryhmän päätöksellä ja suunnitelman taustalla on Nurmeksen kaupungin strategia, Pohjois-Karjalan hyvinvointistrategian toimintasuunnitelma sekä Siun Soten alueellinen hyvinvointikertomus. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet jakautuvat neljään teemaan. Ensimmäiseen teemaan sisältyvät terveellisten elämäntapojen edistäminen, osallisuuden vahvistaminen ja yksinäisyyden torjunta sekä kaupungin, kuntalaisten ja yhteisöjen yhteistyön tiivistäminen. Toiseen teemaan sisältyy toimia, joilla halutaan vahvistaa kuntalaisten koulutukseen integroitumista ja työllisyyttä. Kolmannen teeman alla kehitetään hyvinvointipalvelujen saavutettavuutta ja neljänteen teemaan kuuluu elin- ja työympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta edistävät toimet.

Tavoitteena on kytkeä hyvinvointisuunnitelma ja hyvinvoinnin edistämisen toimenpideohjelma kuntastrategiaan. Osaava henkilöstö ja HYTE-työ tukevat hyvinvoinnin edistämistä. Lähihuolto on tärkeä hyvinvoinnin perusta. Yksittäisiä strategiassa mainittuja hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteitä ovat muun muassa liikuntapaikkojen esteettömyys, metsä/luontopäiväkotit, avoin päiväkotit, liikunnanohjaajan toimen perustaminen, uudistetut lukiotilat sekä kulttuuritapahtumien koonti yhteen. (Kaupungin strategia 2022–2025)

Nurmeksen hyvinvointilautakunta esitti hyvinvointikoordinaattorin viran perustamista kaupunkiin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi tulevaisuuden kunnan tärkeimpiä tehtäviä ja eri toimialojen ja alueiden hyvinvointityön yhdistämiseen tarvitaan koordinoivaa toimijaa. Hyvinvointikoordinaattorin tarvetta lisää hyvinvointialueiden käynnistyminen vuoden 2023 alussa. Kuntien kannattaa panostaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, koska osa valtion kunnille maksamista valtionosuuksista kytketään HYTE-kertoimeen. Kannustimeen kytketyn valtionosuuden suuruus määräytyy osittain kuntien tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Kunnanhallitus hyväksyi esityksen hyvinvointityön koordinaattorin viran perustamisesta. (KH 21.11.2022⁵⁵)

Nurmeksen kaupungin hyvinvointia edistäviin toimiin on kuulunut yhteistyö ja avustukset yhdistystoimijoille (Järjestö-kuntayhteistyön asiakirja 2021). Yhtenä esimerkkinä hyvinvointia tukevasta yhteistyöstä on Nurmekotiyhdistyksen toteuttaman Ystävänpysäkkitoiminnan aloittaminen Valtimolla kaupungin tuella. Ystävänpysäkki on ikäihmisille suunnattu

⁵⁴ Lähteet: Uudistuva Nurmes - askeleen edellä. Nurmeksen kaupungin strategia 2022–2025, Nurmeksen kaupungin strategia 2017–2021, Nurmeksen hyvinvointisuunnitelman luonnos 2022–2025, hyvinvointisuunnitelma 2021–2024, Nurmeksen järjestö-kuntayhteistyön asiakirja 2021, Nurmeksen toimitilaohjelma 2018–2030, Nurmeksen osavuositarkastus 1–8/2022.

⁵⁵ Lähteet: Nurmeksen kaupunginhallituksen pöytäkirjat 2022.

matalan kynnyksen kohtaamispaikka (KH 3.10.2022). Nurmeksen kaupunki tukee eri tavoin myös Nurmeksen ja Valtimon työttömien yhdistys Näre ry:n toimintaa. Yhdistyksellä on työllistymistä tukevaa toimintaa ja hankkeita Nurmeksen ja Valtimon alueilla. (KH 21.2.2022; toimitilaohjelma 2018–2030).

Hyvinvoinnin edistämisen lisäksi kuntastrategiassa on paljon elinvoiman, kaupunkirakenteeseen/saavutettavuuteen, imagoon ja kuntakonserniin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Elinvoiman vahvistamiseksi ja yritysinvestointien saamiseksi halutaan kehittää toimintaympäristöä ja infrastruktuuria. Nurmes tavoittelee uutta yrittäjyyttä ja haluaa olla yritysmyönteinen kunta. Tavoitteena on edistää työperäistä maahanmuuttoa, kehittää toisen asteen koulutusta, houkutella uusia asukkaita ja lisätä kaupungin pitovoimaa. Tavoitteena on, että Nurmes olisi kasvukunta 2022–2025. (Kaupungin strategia 2022–2025)

Uusia asukkaita Nurmes houkutellee toteuttamalla useita asukasmarkkinointikampanjoita vuosina 2022–2025. Lisäksi asukkaita houkutellaan omarantaisten tonttien kaavoituksella ja näkyvällä tontti- ja asuntomarkkinoinnilla. Suunnitelmassa on myös kiinteistöveron määräaikainen huojennus ja ensiasunnon kannustuspalkkio. Nurmes haluaa edistää myös kaksokuntalaisuuden toteutumista ja ulkomaisen työvoiman hankintaa (kaupungin strategia 2022–2025). Nurmes maksaa 400 euron vaipparahan jokaisen uuden syntyneen nurmeslaisen perheelle (osavuositarkastus 1–8/2022).

Nurmes on menestynyt seutukaupunkivertailussa. Nurmeksella on pitovoimaa, mikä perustuu erityisesti pehmeisiin vetovoimatekijöihin, kuten turvallisuuteen, asuinympäristön viihtyisyyteen, liikenteelliseen saavutettavuuteen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluihin. Pehmeiden pitovoimatekijöiden suhteen Nurmeksen sijoitus seutukaupunkien joukossa oli neljäs. Lisäksi Nurmesta kohtaan oli suurista kaupungeista muuttokiinnostusta. Muuttokiinnostuksessa Nurmes oli sijalla viisi seutukaupunkien joukossa. (Seutukaupunkien vetovoimatutkimus 2022⁵⁶)

Aiemman kuntastrategian (2017–2021) mukaisesti Nurmes on tavoitellut vihreään talouteen perustuvaa kasvua. Nurmeksen kaupunki yhdessä eri toimijoiden kanssa suunnitteli ja kaavoitti bioteollisuusalueen Pitkänmäen teollisuusalueelle. Suunnitelma on käsittänyt biohiilittämön, biotermiinalin, puun kuivaamon, pien-CHP-laitoksen ja raakapuun kuormauspaikan sijoittumisen alueelle. Kaupunki toteutti 2016–2018 EAKR-osarahoituksella yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa hankkeen, jossa rakennettiin bioteollisuusalueen ratapiha ja kulkuhyteytet. (RR-tietopalvelu⁵⁷) Vihreän teollisuuden alue on luotu biotalouden ja kiertotalouden lähtökohdista ja siitä uskotaan lähivuosina kehittyvän näihin toimialoihin kytkeytyvän yritystoiminnan keskittymä.

Nurmes on toteuttanut Älykäs ja vähähiilinen biokortteli -hanketta (2019–2021). Hankkeella edistettiin vihreän teollisuuden alueen älykkyyttä ja vähähiilisyyttä sekä parannettiin alueen liikennejärjestelyjä. Hankkeessa suunniteltiin myös sähköisen ja biokaasuliikenteen tankausasemaa. (RR-tietopalvelu) Vihreän teollisuuden alueella on valmisteltu vuodesta 2020 lähtien biokaasun tuotantoa ja jakelua. Nurmeksen kaupunki on resursoinut hankesuunnittelua ja tontin rakentamista biokaasujakelulle. Monien vaiheiden jälkeen kaupunki kuitenkin

⁵⁶ <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Seutukaupunkitutkimus%202022.pdf>

⁵⁷ Rakennerahastotietopalvelu. <https://www.eura2014.fi/ratiepa/>

päätti, ettei se lähde osakkaaksi Nurmeksen Biokaasu Oy:n heikentyneiden talousnäköymien takia. Toiminnalle toivotaan löytyvän toinen rahoittaja (KH 19.9.2022) Nurmeksen kaupungin ohella Pielisen Karjalan kehittämiskeskus PIKES Oy on toteuttanut biotalouteen liittyviä kehittämishankkeita maaseuturahaston tuella kuten ”Poveria Biomassasta” ja ”Puusta Pitkälle” (Hyrrä-tietopalvelu⁵⁸)

HINKU-kuntana Nurmes pyrkii hiilineutraaliin toimintaan. Ympäristövastuullisuus on läpileikkaava periaate koko kaupunkikonsernin toiminnassa. Biotalous edistäminen on Nurmeksen kaupungin tärkein yksittäinen HINKU-toimenpide. Hiilipäästöjä on vähennetty erityisesti kaukolämmön tuottamisessa. Yksi näkyvimmistä Nurmeksen HINKU-teoista tähän mennessä on ollut aurinkopaneelien asentaminen kaupungin omistamien kiinteistöjen katoille. Nurmeksessa suunnitellaan energiayhtiön aloitteesta osayleiskaavan laatimisesta tuulivoimalapuistolle kunnan länsiosaan sekä kaupungin ja yhtiön välisestä yhteistyöstä tuulivoiman rakentamisessa (KH 6.6.2022).

Nurmeksen kaupunki haluaa tuoda Pohjois-Karjalan vaikuttamisen kärjet 2024 listalle erityisesti tuulivoimalahankkeiden mahdollistamisen ja sähkön siirron kantaverkon kehittämisen. Nurmeksen muut kärkihanke-esitykset liittyivät enimmäkseen matkailua ja elinkeinotoimintaa palvelevan tie-, vesitie- ja rautatieinfrastruktuurin parantamiseen sekä Saramojen kunnostamiseen (KH 21.11.2022).

Pieliseen liittyvän matkailun kehittämisessä nähdään olevan potentiaalia. Bomban ja Hyvärilän alueen kehittämiseksi on laadittu Masterplan II 2035, joka toimii kaavoittamisen ja jatkokehittämisen pohjana. Tavoitteena on vuodekapasiteetin lisääminen, päivittäispalvelujen lisääminen sekä kasvu kansainväliseksi matkailualueeksi. Bomban ja Hyvärilän alueelle esitetään kestävyttä ja paikallisuutta korostavaa lisärakentamista, mikä sopii alueen luontomatkailua ja karjalaisuutta korostavaan imagoon. Suunnitelmiin kuuluu myös säännöllisen vesiliikenteen aloittaminen Kolin ja Bomban välillä (KH 11.1.2022). Pohjois-Karjalan Osuuskauppa on investoinut Bomban kehittämiseen ja se haluaa terävöittää Bomba-brändiä. Myös Pielisen Karjalan kehittämiskeskus PIKES Oy on toteuttanut Bomban alueen kansainvälistymisen edistämiseen tähänne hankkeen 2014–2015 sekä Matkailijat maailmalta – Nurmeksen matkailuympäristön kehittämishankkeen 2019–2020 EAKR-osarahoituksella (RR-tietopalvelu). PIKES on toteuttanut maaseuturahaston tuella useita matkailun kehittämiseen ja markkinointiin liittyviä hankkeita vuosina 2016–2022 Pielisen Karjalan alueella, esimerkkeinä ”Hiljaisuusmatkailun kehittäjät”, ”Ylä-Karjalan matkailukylät” tai ”Luontomatkailun kansainvälistäminen yritysryhmänä” hankkeet (Hyrrä-tietopalvelu).

Matkailu- ja virkistystoiminnan kehittämiseen liittyvät myös strategiset tavoitteet kehittää Jurttivaaran aluetta. Nurmeksen Höljäkässä sijaitsevalla Jurttivaaralla toimi aiemmin 1970- ja 1980-luvuilla hiihtokeskus, mutta nyt vaara on retkeily- ja näköalapaikka. Nurmeksen tavoitteena on myös virkistysreitistöjen laajentaminen ja Nurmeksen saaminen kansallispuistokunnaksi (kaupungin strategia 2022–2025).

Tietoyhteiskuntaan liittyvillä kehittämistavoitteilla on pitkät perinteet Ylä-Karjalassa (Oppiva Ylä-Karjala -hanke). Nurmeksessa, Lieksassa ja Juuassa valokuituverkkoa rakentavan ja

⁵⁸ Ruokaviraston tietopalvelu. https://tietopalvelu.ruokavirasto.fi/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=Published/raportointi.qvw&Sheet=SH_HR_FI&anonymous=true

tietoliikennepalveluja tarjoavan Pielisen tietoverkko-osuuskunnan kotipaikka sijaitsee Nurmeksessa. Kuituverkon laajentaminen ja varaukset uusille alueille ovat kuuluneet osuuskunnan tavoitteisiin. Nurmeks haluaa olla kuntien edelläkävijänä digitaalisuudessa ja tavoitteena on kuntalaisia osallistavan digiohjelman laatiminen. Yhtenä elinvoimaa lisäävänä toimenpiteenä on etätyötilojen järjestäminen Kuntalaisten talolle (kaupungin strategia 2022–2025).

Vuonna 2018 Nurmeks kaupungilla oli 97 toimitilaa ja 160 rakennusta. Kaupungin toimitteluohjelma on pohja pitkän aikavälin suunnittelulle. Toimitilaohjelmassa määritellään toimittelu-tilojen tasoja kehitettäviin, ylläpidettäviin ja elinkaaren loppuun saattaviin tasoihin. Kaupunki voi vuokrata, myydä tai purkaa tarpeettomaksi käyneitä tiloja. Ohjelmaa päivitetään valtuustokausittain. (Toimitilaohjelma 2018–2030) Yksi kaupungin omistamista ja ylläpitämistä tiloista on lähellä Bombaa Pielisen rannalla sijaitseva Hyvärilän nuoris- ja matkailukeskus, joka on yksi Suomen yhdeksästä nuorisokeskuksesta, ja jonka toimintaa opetus- ja kulttuuriministeriö tukee. Hyvärilän nuoris- ja matkailukeskus palvelee nuoria, matkailijoita ja lähialueen asukkaita. Keskeisinä palveluina ovat nuorisokeskustoiminta, matkailu-, tapahtuma- ja juhlapalvelut sekä liikunta- ja vapaa-aikapalvelut. (Toimitilaohjelma 2018–2030)

Kuntastrategiassa on nostettu esille myös työvoiman saatavuuteen liittyviä teemoja ja tavoitteena on työperäisen maahanmuuton edistäminen. PIKES on toteuttanut 2016–2020 Pielisen Karjalan alueella useita hankkeita, joissa on etsitty ratkaisuja yritysten työvoimatarpeiden ja työnhakijoiden osaamisen väliseen kohtaantoon. Vuosina 2020–2022 toteuttavan Taidolla töihin -hankkeen tavoitteena on osaamista kehittämällä parantaa työttömän työvoiman työllistymistä ja yritysten henkilöstön työssä pysymistä. Hankkeessa on esillä myös ulkomaisen työvoiman rekrytointi. Taidolla töihin -hanke toimii hankeparina Buustia kasvuun – osaamista yrityksiin nimiselle hankkeelle, jossa vahvistetaan yritysten kasvua ja kehitetään kasvua tukevia yrityspalveluja (RR-tietopalvelu).

Perusasteen koulutuksen lisäksi Nurmeksessa toimii lukio ja Riverian ammatillisen koulutuksen yksikkö, jossa on mahdollisuus suorittaa tutkintoja kuudella ammattialalla. Valtiomolla Riverian ammattioppilaitos tarjoaa metsäalan koulutusta. Nurmeks lukio järjestää yhteistyössä ammattioppilaitoksen kanssa avoimen yliopiston opetusta. Kuntastrategian tavoitteena on kehittää Nurmeksessa toisen asteen koulutusta. Yleissivistävää opetusta tarjoaa Nurmeks kaupungin omistama Ylä-Karjalan kansalaisopisto sekä musiikinopetusta Pielisen Karjalan musiikkiopisto (pääpaikka Lieksassa).

Nurmeksessa on kymmeniä kaupungin ylläpitämiä liikuntapaikkoja. Nurmeksessa on muun muassa jäähalli ja PielisAreena, joka on liikunta ja monitoimihalli lähellä Hyvärilän nuoris- ja matkailukeskusta sekä Bombaa. Kaupunki tukee rahallisesti urheiluseurojen toimintaa. Liikuntapalveluja ovat erityisryhmäliikunta, uimakoulut, terveysliikunta sekä liikuntapaikkojen ylläpito ja kehittäminen. Nurmeks kaupungin keskustassa on kirjasto sekä lähikirjasto Valtimon keskustassa. Lisäksi kirjastopalveluja tarjoaa kirjastoauto Ilona. Kirjastot kuuluvat Vaara-kirjastoihin. Kaupungin kulttuuripalvelut järjestää konsertteja ja muita kulttuuritapahtumia. Kulttuuripalvelut tekee yhteistyötä päiväkotien ja koulujen sekä vanhus- ja vammaispalvelujen kanssa. Nurmeksella on kulttuuristrategia⁵⁹.

⁵⁹Kulttuurista vetovoimaa. Nurmeks kaupungin kulttuuristrategia 2018–2022, Nurmeks kaupungin verkkosivut <https://www.nurmes.fi/>